

**T.C.
NİŞANTAŞI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**ZİHİNSEL ENGELLİ ERGENLERİN
ANNELERİNİN CİNSEL EĞİTİMLE İLGİLİ
GÖRÜŞLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Evcim BİLGİÇ

Enstitü Anabilim Dalı : Psikoloji

Enstitü Bilim Dalı : Psikoloji

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Muhammet ÖZTABAK

Ağustos- 2015

T.C.
NİŞANTAŞI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**ZİHİNSEL ENGELLİ ERGENLERİN
ANNELERİNİN CİNSEL EĞİTİMLE İLGİLİ
GÖRÜŞLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Evcim BİLGİÇ

Enstitü Anabilim Dalı : Psikoloji

Enstitü Bilim Dalı : Psikoloji

“Bu tez 17/08/2015 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Yrd. Doç. Dr. Muhammet ÖZTABAK	Basarılı	
Yrd. Doç. Dr. Nurgül YAVUZER	Basarılı	
Yrd. Doç. Dr. Şebnem TÜRKTAN	Basarılı	

ÖNSÖZ

Doğum ile başlayıp ölüm ile son bulan yaşam sürecimizin her aşamasında cinselliğin ve cinsel eğitimin önemi büyüktür. Zihinsel engelli ergenlerin yaşam süreçlerinde, cinsellikleri aileleri ve toplum tarafından göz ardı edilmektedir.

Annelerinin cinsel eğitimle ilgili görüşleri konusunu seçerken zihinsel engelli ergenlerin toplum içerisinde varlığının kabulü, rehabilite edilerek topluma kazandırılmaları, kendi öz bakım becerilerinin sağlanması, toplumun kabul edişlerinden ziyade kendi hayatları içerisinde cinselliğin ve cinselliğin eğitiminde büyük rol alan annelerin görüşlerinin büyük önem taşıdığını, özel eğitim öğretmenliği yaptığım dönemde fark etmiştim. Anneler bu konu hakkında çok fazla zorlanıyor ve ne yapacaklarını, kime danışacaklarını bilemiyor ve bu konudaki eğitim eksiklerini gideremiyorlardı.

Tez konumu seçerken, seçtiğim konunun önemli olduğunu vurgulayıp, bu konuyu çalışmama destek veren, tezin yazılması aşamasında, çalışmamı sahiplenerek titizlikle takip eden danışmanım Yrd. Doç. Dr. Muhammet ÖZTABAK'a değerli katkı ve emekleri için içten teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım. Tezimin son okumasında yardımlarını esirgemeyen yakınlarıma teşekkür ederim. Bu çalışmayı yaparken göstermiş oldukları destek ve anlayıştan dolayı emeklerini hiçbir zaman ödeyemeyeceğim annem, babam ve aileme şükranlarımı sunarım.

Evcim BİLGİÇ

17/08/ 2015

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Evcim BİLGİÇ

17/08/ 2015

İÇİNDEKİLER

TABLO LİSTESİ.....	iii
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vii
GİRİŞ.....	1
Araştırmanın Amacı.....	5
Araştırmanın Önemi.....	5
Varsayımlar.....	6
Sınırlılıklar.....	6
Kavram ve Tanımlar.....	6
BÖLÜM I: KURAMSAL AÇIKLAMALAR ve İLGİLİ	
ARAŞTIRMALAR.....	8
1.1. Kuramsal Açıklamalar.....	9
1.1.1. Cinsellik.....	9
1.1.2. Geçmişten Günümüze Cinsellik.....	11
1.1.3. Cinsel Gelişim ve Aşamaları.....	18
1.1.4. Zihinsel Engelli Ergenlerin Cinsel İhtiyaçları	21
1.1.5. Zihinsel Engelli Ergenlerin Zeka Sınıflandırması.....	22
1.2. Zihinsel Engelli Çocuk ve Ergenler Üzerinde Uygulanan Cinsel Eğitim	
İçerikli Araştırmalar.....	23
BÖLÜM II: ARAŞTIRMA YÖNTEMİ.....	30
2.1. Araştırma Modeli.....	30
2.2. Araştırmanın Çalışma Grubu.....	32
2.3. Veri Toplama Araçları.....	33
2.3.1. Cinsel Eğitime İlişkin Görüşme Formu.....	33
2.3.2. Demografik Bilgi Formu.....	34
2.4. Verilerin Toplanması.....	34
2.5. Verilerin Analizi ve Yorumlanması.....	35
2.6. Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenirliği.....	36

BÖLÜM III: ARAŞTIRMANIN BULGULARI.....	37
3.1. Anne ve Babanın Demografik Bilgileri.....	37
3.2. Çocukların Demografik Bilgileri.....	42
3.3. Annelerin Cinsel Eğitime İlişkin Görüşlerine Dair Bulgular.....	44
3.4. Annelerin Cinsel Eğitime İlişkin Görüşlerine Dair Temalar.....	55
TARTIŞMA ve YORUM.....	60
SONUÇ ve ÖNERİLER.....	64
KAYNAKÇA.....	68
EKLER.....	74
ÖZGEÇMİŞ.....	77

TABLO LİSTESİ

Tablo 1	: Annelerin Yaş Dağılımları.....	37
Tablo 2	: Annelerin Eğitim Düzeyi Dağılımları.....	38
Tablo 3	: Annelerin Çalışma Durumları.....	38
Tablo 4	: Ailelerin Gelir Seviyesi.....	38
Tablo 5	: Annelerin Toplam Çocuk Sayıları.....	39
Tablo 6	: Annelerin Doğum Yeri.....	39
Tablo 7	: Annelerin Evlilik Yaşı Dağılımları.....	39
Tablo 8	: Annelerin Çocuk Sahibi Olma Yaşı Dağılımları.....	40
Tablo 9	: Annelerin Kaçınıcı Çocuğunun Engelli Olduğu Dağılımları.....	40
Tablo 10	: Annelerin İstanbul'da Yaşam Süreleri Dağılımları.....	41
Tablo 11	: Babaların Yaş Dağılımları.....	41
Tablo 12	: Babaların Eğitim Düzeyi Dağılımları.....	41
Tablo 13	: Ebeveynlerin Akraba Evliliği Durumları.....	42
Tablo 14	: Çocukların Cinsiyetleri.....	42
Tablo 15	: Çocukların Yaş Dağılımları.....	42
Tablo 16	: Çocukların Engel Çeşitleri.....	43
Tablo 17	: Cinsel Eğitim.....	44
Tablo 18	: Ergenlik dönemindeki zihinsel engelli çocuklara "cinsel eğitim" verilmesi hakkındaki anne görüşleri.....	45
Tablo 19	: Ergenlik Dönemindeki Çocuklarımızın Cinsel Eğitimde Cinsiyet Ayrımı.....	46
Tablo 20	: Ergenlik Dönemindeki Engelli Çocuklarımızın Cinsel Eğitimde Cinsiyet Farklılığının Çocuğa Anlatılmasında Annenin Yararlandığı Kaynaklar.....	47
Tablo 21	: Ergenlik Dönemindeki Engelli Çocukların Cinsellik ile İlgili Soruları Karşısında Annenin Hisleri.....	48

Tablo 22 : Ergenlik Dönemindeki Engelli Çocukların Cinsel İçerikli Yayınlarla Karşılaştığında Annelerin Verdiği Tepkiler.....	49
Tablo 23 : Ergenlik Dönemindeki Engelli Çocuklarımızın Cinsellik ile İlgili Sorularına Cevap Verebilmek için Annelerin Destek Kanalları.....	50
Tablo 24 : Ergenlik Dönemindeki Engelli Çocukların Cinsellik ile İlgili Yaşantılarının Sosyal Hayatta Yansıtması.....	51
Tablo 25 : Ergenlik Dönemindeki Zihinsel Engelli Çocuklarda Görülen Cinsel Davranışlar.....	52
Tablo 26 : Ergenlik Dönemindeki Zihinsel Engelli Çocukların Bedensel Değişimleri Hakkında Eğitimi.....	53
Tablo 27 : Ergenlik Dönemindeki Zihinsel Engelli ve Normal Çocukların Cinsel Eğitimlerinin Farkları.....	54

Tezin Başlığı: Zihinsel Engelli Ergenlerin Annelerinin Cinsel Eğitimle İlgili Görüşleri

Tezin Yazarı : Evcim BİLGİÇ

Danışman : Yrd. Doç. Dr. Muhammet ÖZTABAK

Kabul Tarihi:

Sayfa Sayısı: 8 (n kısım) + 81 (tez)

Anabilim Dalı: Psikoloji

Bilim Dalı: Psikoloji

Bu araştırmada zihinsel engelli ergenlerin cinsel eğitimlerinde annelerin görüşlerinin yansıtılması amaçlanmıştır.

Bu araştırmada nitel araştırma modeli ve bu modelin olgu bilim deseni içinde yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Annelere daha önceden hazırlanmış görüşme soruları sorulmuştur. Elde edilen veriler betimsel analizi tekniği ile analiz edilmiştir.

Bu araştırmada, 2014-2015 eğitim yılında İstanbul ili Sultangazi ilçesinde yaşayan, zihinsel engelli tanısı konulduktan sonra rehabilitasyon merkezinde eğitim alan çocukların anneleri (n=20) ile görüşmeler yapılmıştır.

Annelerin, zihinsel engelli ergenlerin cinsel eğitim gereksinimleri hakkındaki görüşleri, cinsel eğitim verirken, cinsiyet ayrımı önemli olup olmadığı, zihinsel engelli ergenlerin cinsel eğitimle ilgili annenin görüşlerinin demografik değişkenlerine bağlı olarak (yaş, eğitim düzeyi, ekonomik durum, medeni durum, mesleği) değişip değişmediği incelenmiştir.

Bulgularda, annelerin çocuğun biyolojik yaşı geldiğinde cinsel eğitim verdiği sonucuna ulaşılmıştır. Annelerin normal ergen çocuklarına bu konuda eğitim vermez veya çok az eğitim verir iken zihinsel engelli ergenlere sık sık tekrar ederek eğitim verdikleri belirlenmiştir. Annelerin büyük çoğunluğun ergenlik dönemindeki engelli çocuğuna cinsel eğitim verirken, kendi bilgi ve deneyimlerini aktardığı belirlenmiştir. Çocukların cinsel içerikli yayınlarla karşılaştığında annelerin heyecanlandıkları ve ne yapacaklarını bilemedikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Annelerin cinsel eğitimin aktarılması konusunda uzman ve öğretmenlerden destek aldıkları belirlenmiştir.

Ergenlerin cinsellik ile ilgili yaşantılarının sosyal hayatta yansımaları incelendiğinde, ergenlerin sürekli evlenmek istediklerini belirtmeleri, karşı cinsi gördüğünde sarılmak istemeleri, aynada kendi vücutlarını incelemeleri, etrafındakilere sürekli olarak aşık olduğu kişilerden bahsettikleri belirlenirken, bazı çocukların ise bu konuda davranış sergilemediği sonucuna ulaşılmıştır. Ergenlerin bedensel değişimleri, erkeklerde porno izleme ve mastürbasyon yapma, kızlarda göğüsleri ile oynama olduğu belirlenmiş; çocukların eğitimlerinde annelerin, çocuğun vücut temizliği, pet kullanımı, vücut kıllarının temizlenmesi v.b öğrettiklerini, kontrol ettiklerini ve çocuk kendisi yapamadığında annenin eksikleri tamamladığı veya tamamen yaptığı sonucuna ulaşılmıştır. Bazı annelerin ise bu konu hakkında konuşmak istemedikleri ve ergenlere bilgi vermedikleri görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Zihinsel yetersizliği olan çocuklar, ergenlik dönemi, cinsel eğitim, cinsel gelişim, anne

Title of the Thesis: Get mother's opinion about mental handicapped adolescents sexual education

Author : Evcim BİLGİÇ

Supervisor : Assist. Prof. Muhammet ÖZTABAK

Date: **Nu. of pages:** 8 (Front Part) + 81 (thesis)

Department: Psychology

Subfield: Psychology

In this research, sexual educations of mentally handicapped adolescents mothers opinions would like to be reflected.

This study was designed as a qualitative research. The semi-structured interview technique was used. Phenomenology pattern is used. Question that have been determined before asked to mothers. Data has been evaluated with descriptive analysis technique.

20 volunteer mother were picked whose children have been diagnosed mentally handicapped and educated in rehab center. All children were living in Istanbul / Sultanbeyli region in 2014-2015.

Mothers opinions in sexual education needs of mentally handicapped adolescents, sexual differentiation of mentally handicapped adolescents, also mothers' demographic data(age, education level, financial situation, marital status, profession) influence have been evalauted.

In results, mothers gave children the education at biologically proper age. Mentally handicapped children get better education with recurrence, compare to not handicapped ones from their mothers. Majority of mothers gave proper education by adding their personal experience. It has been determined that mothers are getting nervous and do not know what to do during encounter with sexual context in broadcasts. Also support is being taken by professionals if needed is determined.

When evaluating the kids reflections their sexual life over their social life, it has been seen that they frequently talk about their desire of marrying, hugging opposite sex, looking their body on mirror, talking about the person who they fell in love to. Some of the kids do not make this behaviors at all. During their educations, it has been seen that masturbating, watching porn movies at boys and playing with nipples at girls. Body cleaning, using hygenic peds, shaving body hair etc. have been thought by parents. If not applied after or during education, mothers assistance was seen. In some cases mothers did not want to talk about these issues.

Keywords: mentally handicapped children, adolesence, sexual education, sexual development, mother

GİRİŞ

Dünya üzerinde bulunan gelişmiş batılı ülkelerin genelinde cinsel eğitimin ihtiyaç olduğu olgusu kabul edilerek bu konuda eğitime önem verilmektedir. Normal düzeydeki çocuklarda bu olgu doğuştan itibaren başlamaktadır. Zihinsel engelle sahip bireyler de ihtiyacın daha fazla olduğu düşünülmektedir. Çünkü normal çocukta kendi kendine algılama ve uygulama yeteneği gelişmiş olduğundan çözüme ulaşması kısa sürerken, zihinsel engelli bireylerde bu süreç kendi başına mümkün değildir.

Verilmesi gereken cinsel eğitim, normal şartlarda evde anne-baba ve okulda öğretmenler tarafından olması gerekmektedir. Fakat ülkemizde bu konuda yeterli bilgiye sahip olunmaması ve cinselliğin toplum tarafından konuşulması farklı algılandığı için bu konu hakkında gerekli eğitim verilememektedir.

Anne-baba tarafından zihinsel engelli bireylere cinsel konularda bilgilendirip bilgilendirmedikleri, cinsel eğitime gereksinim olduğuna inanıp inanmadıkları da bilinmemektedir.

Gordon'a (1973: 60) göre, zihinsel engelli olsun veya olmasın tüm insanların cinsel gereksinimleri vardır. Bu cinsel gereksinimleri çocuk yaşta başlar ve ileri yaşlara kadar devam eder. Hormon değişikliklerinden dolayı ergenlikte vücutta ortaya çıkan değişiklikler, bununla beraber gelen erotik hisleri fark etmenin artışı ve fantezi kurma diğer insanlar için olduğu kadar zihin engelli için de cinsel bilginin en büyük kaynaklarını sağlar.

Shindell (1975: 88-89) ve Kempton (1972: 227), cinsel eğitimin önemli olduğunu, çünkü zihinsel engellilerin kendilerine gösterilen ilgiye aşırı sevgiyle cevap verdiklerini belirtmektedirler. Zihinsel engellilerin yargıları zayıf ve usa vurma kabiliyetleri sınırlı olabilir. Cinsel teklifleri, cinsel istismara maruz kalacaklarını anlamadan yaşamaya açıktırlar. Zihinsel engelli ergenlerin cinsellik konusunda sorgulayacak bilgisi ve mantığı yoktur. Doğru ve yanlış anlama yeterlilikleri olmadığından çabuk şaşırıp, korkarak tepki verebilirler (Craft ve Craft, 1980: 227). Çeşitli araştırmacılar, zihinsel engelli bireylerdeki cinsellik bilgisi eksikliğinin normal

insanlardan daha yaygın ve etkili olduğunu belirlemişlerdir (Kempton, 1972: 227; Watson ve Rogers, 1980: 88-95).

Zihinsel engelli ergenlerin cinselliği ve cinsel eğitimi; cinsellik, doğuştan itibaren insan hayatını etkisi altına alan, sağlıklı ergenlik dönemi ile fiziksel, ruhsal ve toplumsal uyum durumunu gösteren yaşam sürecinin bir parçasıdır (Gendel ve Bonner, 1992: 306).

Cinsel davranış kişilere göre farklılaşmakta ve çok sayıda faktörden etkilenerek oluşmaktadır. Bireyin aile yaşamı, sosyal ortamı ve içerisinde yaşadığı toplumun kültür yapısından etkilenir. Kişinin yaşamı ile cinsel yaşamı bir bütündür. Bugüne kadar cinsel sağlık üreme sağlığının içerisinde ele alınmaktaydı; HIV (Human Immundeficiency Virus), cinsel şiddet, bulaşıcı cinsel hastalıklar gibi sorunlarının çoğalmasından dolayı Dünya Sağlık Örgütü bu konuyu ayrı olarak incelemeye alarak tanımlamıştır. Üreme sağlığı ise; üreme sistemi hastalıkları veya sakatlıkları değil, kişinin bedensel, sosyal, zihinsel olarak sağlıklı olmasıdır. Bireyin bu konuya yaklaşımı, inancı, yanlış ve yönlendirilerek öğrenilmiş sosyal kavramlar, cinsel işlev bozukluğunda önemli olduğu araştırmacılar tarafından önemsenmektedir. Bu konudaki yanlışlıkların toplum içerisindeki yansımaları özellikle küfürlü espriler, cinsel içerikli fıkralar, günlük gazete, internet ve dergilerde pornografik yayınlar olarak yer almaktadır. Toplumdaki bireylerin cinsel konudaki eğitimi yeterli değil veya cinsel eğitim hiç almamıştır. Bireylerin yetersiz cinsel bilgileri ve bu konuya olan merakları onları öğrenime iterken yararlanılan kaynaklar yine çevrelerindeki yetersiz bilgiye sahip olan sosyal çevreleri oluşturmaktadır (Hyde ve De Lamater, 1997: 40).

Ergenlik dönemini “fırtınalı ve stresli bir dönem” olarak tanımlar. G. Stanley Hall (2004: 231-256). Engelli ergenlerin ergenlik dönemi ve cinsel yaşamları hakkında bilgi çok az olduğu için, onların ihtiyaçları olduğu konusu göz ardı edilmektedir. Aileleri ve sosyal çevrelerinde engelli bireylerin cinsel ihtiyaçlarının olmadığı düşünülmektedir. Her birey gibi engelli bireylerinde cinsel ihtiyaçları ve bunların karşılanması sağlıklı yaşamı için önemlidir. Engelli bireylerin cinsel hayatlarını olumsuz etkileyen etkenlerin başında; sosyal ortamda engellilere bakış açısı, ailenin

gelir seviyesi ve ekonomik yeterliliği, bireyin engellilik düzeyi önem taşımaktadır (Yurdakul, 1999: 39-67).

Zihinsel yetersizliğe sahip ergenlerin, cinselliği olup olmadığı konusunda iki düşünce akımı mevcuttur. Zihinsel yetersizliğe sahip ergenlerin cinsel gelişimlerini yok sayan birinci akıma göre, zihinsel yetersizliğe sahip ergenlerin cinsellik konusundaki öğrenimlerinin mümkün olduğu kadar az olmasıdır. Diğer akım ise; her sağlıklı birey gibi zihinsel yetersizliğe sahip ergenlerinde sağlıklı ve düzenli cinsel hayatlarının olduğu akımıdır (Seyyar, 2008: 159-178; Tepper, 2001: 5-13).

Zihinsel yetersizliğe ergenlerin kendi algı ve yorumlama kabiliyetleri yeterli olmadığından, arkadaşlarından, dergi, kitaplar, internetten sağlıklı ve doğru bilgilere ulaşmada sorun yaşayacaklarından dolayı, doğru bilgileri edinebilmeleri için ergenliğin başından itibaren anne, baba ve uzman kişilerin yardımlarına gereksinimleri vardır (Yurdakul, 1999: 39-67). Bundan dolayı ailelerin zihinsel yetersizliğe sahip ergenlere ergenlik döneminde cinsellik ile ilgili bilgi vermeleri önemlidir.

Zihinsel engelli ergenlere cinsel eğitim verilirken yaygın olarak kabul görülmekte olan kurallar aşağıdaki gibi belirtilmiştir.

- Ergenlerin cinsel gelişimlerine uygun olarak sordukları sorulara açık ve net cevaplar verilmeli, konu geçirilmemelidir.
- Ergenlerin dünyaya gelişi ile ilgili sorduğu sorulara basit, anlaşılır bir dille ve doğru cevaplar verilmelidir.
- Ergenlerin yaşına ve anlama düzeyine uygun eğitim verilmelidir.
- Ergenin sağlıklı cinsel yaşama sahip olabilmesi için erken yaşta öğrenmemesi gereken bilgilerle karşılaşmaması ve kendi odasında kalması gerekmektedir.
- Ergenlerin kıyafetleri seçilirken cinsel organlarına sürtünerek uyarılmaması için küçük ve dar iç giyim tercih edilmemeli bol iç çamaşır seçilmelidir.
- Ergenlerin, cinsel uyarıları ve cinselliğine odaklanmaması için spor ve fiziksel aktivitesi çok olan oyunlara yönlendirilmesi önemlidir.
- Ergenlerde mastürbasyonun ve cinsel isteğin normal olduğu benimsetilmelidir.
- Ergenlik döneminde ortaya çıkan bedensel değişimler ergene zamanında öğretilmelidir (Yurdakul, 1999: 3-4).

Zihinsel engelli ergenlerin, ergenlik süreci ve cinsel taciz; zihinsel engellilik, doğumla başlayan büyüme sürecinde, normal yaşlılarla kıyaslandığında; bedensel, zihinsel ve davranışsal geri kalma ve azlık gösterme durumudur (Bilge ve Baykal, 2008: 5).

Son yapılan Türkiye özürllüleri araştırmasına göre, “zihinsel engelli kişilerin, toplam nüfus içindeki oranının%12,29 olduğu, 20-29 yaş grubunda görülen zihinsel engelli nüfusun %0,58’inin erkeklerden, %0,38’inin ise kadınlardan oluşmaktadır” (Demir, Aysoy, 2002: 5-20).

Türkiye’deki engelliler nüfusu içerisinde zihinsel engellilik düzeyi %0,48’dir. Zihinsel engelli nüfusun %20,54’ü eğitim verilebilir, %26,49’u öğretim alabilir, %18,32’si ağır, %19,66’sı çok ağır düzeyindedirler (Demir, Aysoy, 2002: 5-20).

Zihinsel engelli ergenlerin normal ergenlerden daha çok cinselliğe yatkın oldukları kanısı yaygındır. Fakat zihinsel engelli ergenler, toplum içerisinde cinsellik ile ilgili davranışları kontrol edemedikleri nerede ve ne zaman ne yapmaları gerektiğini belirleyemedikleri için yanlış bir kanıya varılmaktadır (Demir, Aysoy, 2002: 5-20).

Araştırmalara göre zihinsel engelli erkek ergenlerin kız çocukları ile kıyaslandığında daha fazla cinsel davranış sergilemektedirler. Zihinsel engelli bireylerde yetersiz eğitim, cinsel kullanıma ve cinsel dürtüleri nedeniyle cinsel sapmaların daha sık görüldüğü bildirilmiştir. Zihinsel engelli bireylerde karşılaşılan istismar türlerinden biri cinsel istismardır; çünkü bu ergenler onlara gösterilen cinsel davranış ve sevgiye olumlu yaklaşırlar. Fakat kendilerine kötü niyetle yapılan davranışları sorgulayamadıkları için cinsel istismara maruz kalmaktadırlar. Zihinsel engele sahip ergenler, diğer engelliler ile karşılaştığında daha fazla bedensel taciz ve duygusal tacize maruz kalmaktadırlar (Khemka, Hickson, Reynolds, 2005: 193-205).

Zihinsel engelli ergenlerin annelerine verilen cinsel sağlık eğitimleri; aile bireyleri, zihinsel engelli ergen veya normal bütün çocukların ilk bilgilere ulaştıkları kişilerdir. Cinsellik konusunda ilk ve önemli bilgiler ebeveynler tarafından verilmelidir. Buna göre, cinsel eğitim ile ilgili bilgiler anne, baba, kardeşler, eğitim kurumundaki öğretmenler ve engelli ergenler ile sorunsuz bir iletişim kurularak, gerektiğinde

uzmanlardan bilgi desteği alınması önem taşımaktadır (Bilge, Genç ve Nisli, 2005: 181).

Zihinsel engelli ergenlerin cinsel sorunlarının cevabına yönelik doktor, hemşire, ebe, psikolog, sosyal hizmet uzmanı gibi kişilerin benimsenmesi ve ailelerin danışmanlık hizmetlerini alabileceği kurumlar hakkında bilgilendirilmesi gerekmektedir. Zihinsel engelli ergen ebeveynleri için; üreme konusu, sağlıklı cinsel kimlik oluşumu, kişisel cinsel istek ve ihtiyaçlar, cinsel yaşam süreci ve cinsel öğrenim içerikli eğitimlerin oluşturulması ihtiyacı önemli bir konudur (Bilge ve Baykal, 2008: 649).

Araştırmanın Amacı

Bu araştırma; annelerin zihinsel engelli bireylere cinsel eğitim verme ile ilgili görüşlerini açığa çıkartmayı amaçlamaktadır. Zihinsel engelli ergenlerin cinsel eğitim gereksinimleri olup olmadığı hakkında annelerin görüşlerini belirlemek, annelerin cinsel bilgilerinin yeterli olup olmadığı, zihinsel engellilere cinsel eğitim verip vermek istemedikleri, cinsel eğitimi gerekli görüp görülmediği, annenin bu konu ile ilgili eğitim almak isteyip istemediği, engeli çocukların cinsiyetleri annelerin cinsel eğitim vermesindeki etkinliği belirlemeyi öngörmektedir.

Bu araştırmanın amacı, İstanbul ilinde yaşayan zihinsel engelli ergenlerin annelerinin cinsel eğitimle ilgili tutum ve davranışları incelemektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1. Annelerin, zihinsel engelli ergenlerin cinsel eğitim ihtiyaçları hakkındaki görüşleri nelerdir?
2. Annelerin, zihinsel engelli ergenlere cinsel eğitim verirken, cinsiyet farklılığı önemli midir?

3. Zihinsel engelli ergenlerin cinsel eğitiminde annelerin demografik değişkenleri (yaş, eğitim düzeyi, ekonomik durum, medeni durum, mesleği) etkili midir?

Araştırmanın Önemi

Zihinsel engelli bireylerin yaşam standartları ve hayata yaklaşımları aldıkları eğitim ile yükselmektedir. Bedensel olarak güçlü olmalarına rağmen engel derecelerine göre hareket kabiliyetleri sınırlı olabilmektedir. Buna rağmen fiziksel gelişim, değişim ve duygusal olarak öğrenmeleri gerekli olan davranışları, doğru zaman ve kişilerce eğitilerek almaları önemlidir. Çünkü öğrenme zorluğu çekmeleri, tekrar tekrar anlatılarak bazı gerekliliklerin benimsetilmesi onların kazanımları olacaktır. Ergenlik çağındaki zihinsel engelli bir kızın pet kullanım alışkanlığı, tacize uğradığını fark edebilmesi, erkeğin cinsel uyarıları olduğunda toplum içerisinde cinsel organı ile oynamaması gibi toplum içerisinde davranışlarının nasıl olması gerektiği, kendi yaşamı içerisinde bu ve benzeri ihtiyaçları nasıl karşılayacağı, kimlerden nasıl eğitim ve yardım alacağı çocuğun yaşamı için önemlidir.

Zihinsel engelli çocuklara sahip olan annelerin çocuklarına vereceği cinsel eğitimin çocuğun yaşamında çok büyük bir yer aldığı yadsınamaz bir gerçektir.

Bu araştırmada,

1. Annelerin bu konudaki bilgi ihtiyacı olduğunda ne yaptıkları, çocuğu nasıl yönlendirdikleri, zarar görmelerini engellemek için aldıkları önlemler,
2. Annelerin zihinsel engelli ergene cinsel eğitim verilip verilmemesi konusundaki yaklaşımı,
3. Ergenin cinsellik ile ilgili soruları karşısında annenin hislerinin ne olduğu,
4. Zihinsel engelli ergenlerin cinsel eğitiminde ergenin cinsiyet farklılığında annelerin yaklaşımı,
5. Zihinsel engelli ergenlerin cinsellik ile ilgili yaşantılarını sosyal hayata yansıtılmaları araştırılacaktır. Elde edilen bilgilerin annelere, öğretmenlere ve rehabilitasyon çalışanlarına kaynak olması amaçlanmaktadır. Bu çalışmanın bu tip eğitimler için bir başlangıç kaynağı olacağı düşünülmektedir.

Varsayımlar

Bu araştırmada aşağıdaki varsayımlardan hareket edilmiştir:

- Zihinsel engelli ergenlerin annelerinin; cinsel eğitim konusunda yapılan çalışmalarda uygulanan görüşmede samimi ve doğru cevaplar verdikleri varsayılacaktır.
- Zihinsel engelli ergenlerin anneleri ile yapılan görüşmeler, annenin yaklaşımını ve görüşlerini ortaya çıkartabilecek özelliktedir.

Sınırlılıklar

Bu araştırma;

- 2014-2015 eğitim-ğretim yılı ile,
- İstanbul ili Sultangazi ilçesi ile,
- Sultangazi ilçesi Gülen Güneş Rehabilitasyon Merkezlerinde eğitime devam eden 10-20 yaş aralığındaki, zihinsel engelli ergenlerin annelerinin görüşleri ile,
- Çalışma grubunu oluşturan 20 anne ile sınırlıdır.

Kavram ve Tanımlar

Cinsellik: Cinsiyetin farklı bir anlamı olan biyolojik kimlikten ziyade daha evrensel bir sınırı belirtir. “Bireyin cinselliğinde, fiziksel, ruhsal, zihinsel, sosyal, kültürel, ekonomik etkilere önem verilmesidir” (Haktanır, 2005: 65; Rice, 1989: 100).

Cinsel Kimlik: Bireyin dişi veya erkek olmasını içeren içsel algısı veya duygu ve düşünce durumudur. Bireyin cinsel kimliği biyolojik kimliği ile eşdeğerdir. Yani biyolojik olarak erkekse, erkek olarak; biyolojik kimliği kadın ise kadın olarak algılar ve tanımlar. Fakat farklı olarak “biyolojik fizik olarak erkek veya kadın olmasına rağmen, kendini biyolojik kimliğine uygun olarak hissetmeyebilir” (Rice, 1989: 100).

Cinsel Eğitim: “Bireyin fiziksel, ruhsal, duygusal ve cinsel sürecini ve farklılaşmasını algılaması, pozitif bir kişilik oluşturması, cinselliğe yaklaşımı, başkalarının cinsellikle ilgili davranışlarına saygılı yaklaşım göstermesi ve pozitif bakış göstermesi öğretimidir” (Seyyar, 2012: 228).

Ergenlik: Bireylerin vücut gelişimlerinde büyüme ve buna bağlı değişimlerin oluştuğu en önemli iki süreçten biridir. Ergenlik, çocukluktan yetişkinliğe geçiştir. Bu dönem 10-20 yaşları kapsayan süreçtir. Ergenlik süreci vücudun hormonlarının değişimleri sürecidir. Kız ve erkeğe göre dış görünüşün farklılaşması, gelişmesi, kemik yapısının yetişkinlik sürecine hazırlanması, fiziksel görünüşte değişimlerin oluşmasıdır (Bilen ve Topçuoğlu, 2008: 80).

Zihinsel Engelli: Engelli, doğuştan veya yaşam süreci içerisinde sonradan oluşan fiziksel, ruhsal, duygusal ve sosyal becerilerinde azalma meydana gelmesi sebebiyle oluşmaktadır. Bu bireylerin günlük yaşantılarını devam ettirirken diğer bireylerin desteğine ihtiyaç duyan bireylerdir (Eripek ve Akçamete, 2002: 153-171).

Bireylerin doğumdan itibaren başlayan, ergenlik dönemine geçişe kadar ve ergenlik dönemindeki zamanlarda zeka seviyesinin normal çocuklara göre düşük olmasından kaynaklı, uyumsal, tamamlayıcı, yetersizlik halidir. Zihinsel engelli ergenler eğitim alırken yaşlarına göre zor öğrenen bireylerdir (Eripek ve Akçamete, 2002: 153-171).

BÖLÜM I

KURAMSAL AÇIKLAMALAR ve İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Toplum, kişilerin tek başına yaşamdan ayrılarak bir araya gelmesi sonucu oluşan, aynı toprak bütününde yaşayan insanlardan oluşmaktadır. Aile birimi ilk önce karı koca, daha sonra anne- baba ve çocuklardan oluşmaktadır. Kültür farklılıklarına

göre aile, bir arada yaşayan ve kan bağı ile bağlanan kişilerin yaşamı paylaşmaları diye adlandırılır. Kimi toplumlarda, geniş aile kimi toplumlarda ise çekirdek aileden oluşmaktadır. Gelişen ve değişen dünya, aile yapısında boşanmalardan kaynaklanan, yaşam sürecinde anne-çocuk veya çocuklar, baba-çocuk veya çocuklar şeklinde olabilmektedir. Bu günün çocukları; yarınlarımızın yetişkinleri, anne ve babaları olacaktır. Doğum ile başlayan yaşam döngüsü içinde çocuklar eğitimleri ile yarının etkin, toplum için faydalı bireyleri olacaklardır.

Toplumlara göre farklılık gösterse de, annenin çocuğun eğitimine ve gelişimine katkısı babaya göre daha fazladır. Çocuk eğitimi, kişilerin bilgi, beceri, duygu ve düşüncelerini olumlu veya olumsuz yönde çocuklara aktarımı ile gerçekleşir.

Çocuğun sağlıklı bireyler olabilmesi için, cinsel eğitimi de önem taşımaktadır. Eğitim yaşı geldiğinde gerekli, doğru ve ihtiyacı olan bilginin verilmesi önemlidir. Çocuğun davranışlarına etki eden bedensel, zihinsel gelişim ve değişim sürecinde çocuğun yaşamına etkisi büyüktür.

Doğum ile başlayan süreç, her aile için farklı özelliklerde gelişir. Normal çocuğa sahip aileler ve zihinsel engelli çocuğa sahip aileler için yaşam süreci farklı zorluklar içerir.

Cinsel eğitimde yaklaşım, kültürlere göre farklılık gösterir. Bu süreçte genelde sorumluluğu daha fazla olan anneler; çocuklara verecekleri cinsel eğitimde kendilerini yeterli/ yetersiz, duygusal, ne diyeceğini bilememe, kaçma veya geçiştirme isteği v.b. durumlarında görebilmektedirler.

Bu bağlamda, ‘zihinsel engelli çocukların annelerinin’ çocuklara verecekleri cinsel eğitimde kendilerini yeterli/ yetersiz, duygusal, ne diyeceğini bilememe, kaçma veya geçiştirme isteği v.b. sonucu oluşan görüşlerinde farklılık olup olmadığı “cinsel eğitim” ile ilgili yapılan çalışmalarla ilgili alan yazın taranmıştır.

1.1. Kuramsal Açıklamalar

1.1.1. Cinsellik

Cinsellik, cinsel organlar, cinsel kimlik rolleri, fiziksel gösteriş ve sosyal davranışlar gibi farklılıkların bir arada bulunmasıdır (Gendel ve Bonner, 1992: 306).

Zihinsel engelli ergenlerin cinsel yaşamları ile ilgili iki yaklaşım vardır. Bu yaklaşımlardan ilki, engelli bireyin cinselliğini önlemeye çalışan birinci görüşe göre, engelli bireylerin cinsellik hakkındaki bilgileri ne kadar az ise o kadar iyi olduğudur. Fakat bu görüş ile ilgili yorumlar farklıdır. Yorumlardan biri de; sağlıklı ve sürekli cinsel yaşam, engelli ergenlerin sorumluluk ve olgunluk sınırları dışındadır. Bu sebeple insanlar, kontrolsüz cinsel davranışları engelleme hakları olduğunu düşünmektedir. Fakat cinsellikle ilgili bilgisi olmayan engelli bireylerden, bilinçli cinsel yaklaşım göstermeleri düşünülmaz (Seyyar, 2012: 228; Tapper, 2001: 5-13). Diğer yaklaşıma göre, engelli bireylerinde normal bireyler gibi düzenli ve sağlıklı cinsel hayatlarının olması gerektiğidir (Bernstein, 1985: 50-61).

Gebhard (1973: 60) da zihinsel engelli gençlerin cinsel dürtüleri hakkında anne, babalarından çoğunlukla destek ve cesaret alamadıklarını; sevgi ve destek olmadığı zaman da zihinsel engelli gençlerin sinsice rastgele ilişkilere, hatta homoseksüelliğe başvurabileceklerini belirtmiştir. Oysa zihinsel engelliler de normal bireyler gibi, zamanda cinsel etkinlik onların da yetersizlik hislerini azaltarak kişisel ve sosyal varlıklarını hissetmelerini sağlar (Bernstein, 1985: 50-61).

Zihinsel engelli bireylerin normal bireylerden farklı yüksek veya alçak cinsel istekleri belirten net bir sonuç olmadığıdır (Bernestein, 1985: 50-6; Erikson, 1956: 56). "Bir gelişim evresi uygun dönemde yaşanamazsa, normal şekilde sonuçlanamaz" görünüşüne katılarak zihinsel engellilerin gelişim evrelerini yaşayamadıklarını, gençlik evrelerinin gelişim sırasında değişip bozunuma uğradığını belirtmektedir.

Cinsellik; dişi veya erkek olma hali ve yaşamsal gelişim sürecine kişinin yaşamsal hakkıdır. Zihinsel engelli bireylerin cinsel yaşamları var olup, aşırıya kaçma söz konusudur. Toplumlarda 1960'lı yıllarda baskı ve konuşulması uygun olmayan olumsuz yaklaşımlar sergilenmiştir. Kaynaştırma programları ile "engellilerin de cinsel yaşam ve cinsel eğitim" konusu bilgilendirilmeleri sağlanmıştır. Geçen 15 yıl sürecinde cinsel istismar ve cinsel yolla bulaşan hastalıkların artması sebebi ile bireylere, cinsel

eğitimi içeren sosyal eğitimler düzenlenmesi gündeme gelmiştir (Bilge ve Baykal, 2008: 5).

Diğer önemli soru; zihinsel engelli ergenler normal bireyler gibi sevgi, aşk, sevme eylemleri ile ilişkilendirebilirler mi? Bu konular ailelerin cevap aradığı ve eğitimcilere, uzmanlara en fazla danıştıkları konulardır.

Zihinsel engelli ergenler aile baskısı ve toplumdan uzak bırakılmaya maruz kalmaktadırlar. Aşk ve sevgi için zeka önemli bir faktör müdür? Bireyin zihinsel yetersizliğe sahip olması onun duygusal yetersizliğe sahip olduğunu göstermez. Zihinsel engelli bireylerinde duygusal olarak ihtiyaçlarını karşılaması ve cinselliklerini yaşaması gerekmektedir. Zihinsel engelli bireylerin biyolojik yaşları geldiğinde erginliği getirdiği yaşamaları kaçınılmazdır. Bu sebeple cinselliğe olan ilgileri engellenemez. Bu her kişinin yaşadığı bir süreçtir. Zihinsel engelli ergenlerin çoğunluğu doğru eğitim verildiğinde cinsel davranışları doğru bir şekilde öğrenebilir. Bu eğitimler verilirken sık örneklenen ve tekrar edilen eğitimler uygulanmalıdır (Yurdakul, 1991: 3-4).

Toplumda engelli bireylerin cinselliğine yönelik yanlış düşünceler mevcuttur. “Engelli kadınların seks ihtiyaı yoktur, cinsel olarak çekici değillerdir, aşırı cinsel isteği vardır, seksten daha önemli ihtiyaçları vardır, engelli geç kızların cinsel eğitimine gerek yoktur, tam olarak seks yapamazlar” (Yurdakul, 1991: 3-4).

Cinsel ile ilgili problemlerin karşılaşıldığı dönem cinsiyet kimliğinin oluştuğu ergenlik dönemidir. Bu durum tüm çocuklar için geçerlidir. Yapılan bilimsel çalışmalarda, zihinsel engelli ergenlerin normal ergenlerle aynı cinsel istekleri olduğu ve çalışan normal hormonları nedeni ile aynı sonuçları doğurmaktadır (Yurdakul, 1991: 3-4).

Cinsiyet, “kişinin biyolojik kimliğini ifade eder. Kısaca "erkek" veya "kadın" olmayı genler tarafından tespit eder” (Rice, 1989: 100).

Bayhan ve Artan’a göre (2004: 95); *Cinsel rol*, “toplumun cinsel kimliğe göre tanımladığı davranıştır.”

Cinsel eğitim bireyin kadın ve erkek olarak karşı cinse ait oluşumların öğretilmesi ve ona cinsel istekleri için gerekli kontrol edebilmesinin öğretilmesidir. Doğru zaman ve doğru yer, doğru kişiler, çocuğun biyolojik olarak hazır olması yalın ve

örneklerle anlatılarak yol gösterilmesi durumudur (Çakmak ve Çakmak, 2011: 80; Tuzcuoğlu ve Tuzcuoğlu, 2004: 50). Kız ve erkek çocuklara toplum içerisindeki rollerine uygun davranışları edinmeye yönelik ortamları düzenlemektir.

Ergenlikte, “fiziksel büyüme ve seksüel olgunlaşma ergenlerin majör fizyolojik değişiklikleridir”. Tanner (1960), fiziksel gelişimi klasik olarak beş evreye ayırmıştır. Bu evreler kızlarda meme gelişimi, pubik kıllanma, büyüme hızı, erkeklerde genital organların gelişimi, pubik kıllanma ve büyüme hızına göre belirlenmektedir. Erkeklerde ve kızlarda ergenliğin tamamlanması yaklaşık aynı yaşlarda olmasına rağmen kızlar, preadolesan evreye erkeklerden yaklaşık bir yıl erken girerler. Kızların ergenlikteki fiziksel değişiklikleri ortalama 10 yaşında başlar ve yaklaşık 4 yıl sürer. Erkeklerde ise ortalama 12 yaşında başlar ve yaklaşık 3 yıl sürer. Kızlarda büyüme atakları genellikle gelişmenin erken evresinde olur. Erken ergenlik dönemi, kızlar ve erkekler arasında farklılığın en fazla olduğu zamandır (Solorio ve Steven, 1997: 207).

Ergenlikte yaşanan problemler, ani ruhsal değişimler, bedensel değişimden kaynaklı beğeni problemi, dış çevreye kendini beğendirme isteği, yalnız kalma talebi, dış kontrole tepki, aşırı duygusallık ve duygusal çöküntü, karşı cins ile çatışma veya uzak durma, herhangi bir konuya odaklanamama, çalışmama isteği, güvensizlik problemi, sürekli cinsel konularda konuşma, aşırı utanma ve çekingenlik, arkadaşlık kurma ve sosyal uyumsuzluk, kişilik kurma problemleridir (Topses, 2004: 159-187). Ergenlik döneminde cinsel konulara odaklanma fazlalaşmaktadır (Bilen ve Topçuoğlu, 2008: 80).

Ergenlik dönemi biterken kişi olgunlaşma sürecine başlar, çevre ve ailesinden ayrı bağımsız bir kişilik oluşturmaya başlar. Kız ve erkek yaşlıları ile anlamlı ilişkiler kurmaya başlar. Vücudundaki değişimlerle beraber kadın veya erkek olmanın toplumsal olarak yüklediği görev ve davranışları yerine getirmeye başlar. Bu süreçte benlik algısı ve kimlik olgusu tamamlanır. Kimlik olgusu ile toplumun yüklediği cinsel, sosyal ve ekonomik öğeleri vardır. 10-20 yaşları arasında yer alan biyolojik, psikolojik, zihinsel ve sosyal açıdan bir gelişme ve olgunlaşmanın yer aldığı çocukluktan yetişkinliğe geçiş dönemidir (Akalin, 2000: 27-35).

1.1.2. Geçmişten Günümüze Cinsellik

Cinselliğin geçmişi, insan yaşamının geçmişi ile var olduğu düşünülmektedir. Fakat M.Ö. 3200 yılında, yazılı tarihin başlangıcından önce cinsellik konusunda kayıt pek yoktur. En önemli bilgi kaynağı mağara duvarlarındaki resimlerdir (Tannahill, 2003: 75). Tarih öncesi ve ilkçağ insanlığının cinselliği üç dönemden oluştuğu sanılmaktadır. Doğal bir tek eşlilik, bir kadının birçok erkekle aynı anda evli olması ve tarımsal yaşama geçiş ile birlikte başlayan tek eş dönemidir. Toplumsal grupların meydana gelişi ve bu grupların kadına ve cinselliğe bakışı farklılaşmıştır (Moralli-Daninos, 1974: 65). Yontma Taş Devri'nde kadının rızasının, fedakârlık yapmasının ve birleşme süreçlerinin önemi ortaya çıkmıştır. Fransa'da Laussel mağarasında eski resim cinsel birleşmeyi anlatmaktadır. Farklı bir resim ise dişiye gösterilen sevgi, saygı ve bir tür tapınmanın eski tarihlerde oluştuğu görülmektedir. Çocukların cinsel eğitimlerini anlatan hiçbir figür, yazılı kanıt ve resim bulunamamıştır (Moralli-Daninos, 1974: 65).

Üst Yontma Taş Devri ile kabının toplum içerisindeki rolünün değişmiştir. Bu kanıtlara göre, avlanma işinin erkeklerin yaptığı, bitki ve yaprak toplayarak pişirme işini dişilerin üstlendiği görülmektedir. Mağara ve taş kalıntıları bizlere tarihöncesi dönemde cinselliğin geçmişi konusunda bilgi vermektedir. Üretkenliğin önemli olduğu tarihöncesi dönemde, kadınların doğurganlığına verilen önem kadınları tapınılan varlık olma durumuna getirmiştir. Erkeğin üreme konusuna katkısı hakkında bilgi yoktur (Moralli-Daninos, 1974: 68).

M.Ö. 9000'lerde yerleşik hayata geçilmesi ile birlikte babalık ve erkeğin üretkenliğe katkısı görülmeye başlanmıştır. Mısır'da M.Ö. 3000'li yıllarda erkeklerde yaygın olan çok eşlilik ekonomik sebeplerden dolayı yerini tek eşliliğe devretmiştir. Firavunlar çok eşliliğe devam etmiştir (Tannahill, 2003: 75). M.Ö. 479 yıllarına ait resim ve figürlerden edilen bilgiye erkek çocuk mutlu olma sebebidir. M.Ö. 479 yıllarından itibaren erkek çocukların müzik ve spor eğitimi ile beraber okuma-yazma ve vatandaşlık bilgisi eğitimleri verilmeye başlanmıştır. Bu eğitimler sadece zengin ailelerin çocukları için özel eğitmenler tarafından evde yapılmaktadır. Genç kızlar evden çıkarılmadan veya sadece toplumsal eğlencelere götürülerek ev işleri konusunda

eğitilmektedirler. Bazı zengin ailelerin kızlarına evde okuma-yazma öğretilmektedir (Jenkins, 1993: 35).

İlkçağda, tiyatro iki yüz elli yıl süresince sadece erkeklerin katıldığı yerlerdir. Dişiler sadece cinsel içerikli dans ve oyuncu olarak gösterilere katılmaktadırlar. Bu dönemde bazı tiyatro oyunlarında kadın rollerinde erkeklerin görev alması bu kişilerde kadın rolü özentsine sebep olabiliyordu (Moralli-Daninos, 1974: 68).

Ortaçağda ise M.Ö. 2000 yılında mısırdada ve Hristiyanlık inancında 5. yüzyıldan evlilik olgusu, tamamı ile kiliseye bağlanmıştır. Bununla beraber kadının değeri azalmış, sosyal hayattaki yaşantısına kısıtlamalar getirilmiştir (Özgüven, 1997: 105; Moralli-Daninos, 1974: 68). 16. yüzyılla birlikte aileler özel yaşamı ön planda tutmaya başlamıştır. Aile yanında yaşayan hizmetçi ve uşakların yaşam yerleri, yemek masaları ayrılmıştır. Çocuklara ait özel odalar oluşturuldu. Açıkça yaşanan cinsel davranışlar ve cinsel konular gizlenmeye ve günah olarak algılanmaya başlanmıştır (Yelken, 1996: 60-65). 17 ve 18. yüzyılda cinsellik konusu çok katı bir baskı altındaydı. Calvin'ce görüşe göre; evlilik olmadan yaşanan ilişkilerin günah olarak adlandırılmakta ve evliliğin kişileri günah işlemekten alıkoyduğuna inanılmaktadır (Yelken, 1996: 60-65). Kraliçe Victoria döneminde, kadının dışarıda yalnız dolaşması ve doktora gitmesi yasak olup, rahatsızlığını oyuncak bebek üstünde gösterebiliyordu. Bu dönemdeki çocukların mastürbasyon yapmasına izin verilmiyordu ebeveynler çocukların mastürbasyon yapmasının çocukların yaşam sürecine zarar vereceğini, akıl sağlığının bozulacağına, epilepsi gibi hastalıklara sebebiyet vereceklerine inanıyorlardı. Anne ve babalar bu dönemde elektrik şoku, ellerini yatağa bağlama hatta daha da ileri giderek cinsel organlarına sıcak demir ile dokunmak gibi ilkel yöntemlerle engel olmaya çalışmaktadırlar. Çocuklara uygulanan bu tavır 20. yüzyılın başlarında da devam etmiştir (Moralli-Daninos, 1974: 68; Yelken, 1996: 60-65).

Çağımızda Kuzey Afrika'da cinsel organların kesme ve koparma yöntemi uygulandığı bilinmektedir. Mastürbasyonu önlemek için cinsel organın kesilmesi ve batı medeniyetlerinde klitoris kesilmesi bir tedavi yöntemidir. Cinsellik hakkında konuşmak isteyen çocuklar aileleri tarafından dışlanarak kiliselere gönderilmiştir.

19. yüzyılla beraber aileler seks ile ilgili konulardan yoksun ve saf olduklarını düşünmektedirler. Bu saflığı korumak için kendi cinsel yaşamlarını gizleyerek çocuklarını bu konudan uzak tutarak, konu konudaki konuşmalar yetişkinler tarafında saklı olarak konuşuldu (Yelken, 1996: 60-65). 19. yüzyıl sonlarına doğru Darwin “türlerin gelişimi”, Freud “cinsellik” teorisiyle insan davranışlarında cinselliğin önemli olduğunu ön plana çıkarmışlardır (Özgüven, 1997: 105).

20. yüzyılla birlikte kadın ve erkeğin toplum içerisindeki rollerinin eşitlemesi ile birlikte çocuklara cinsellik konusunun yansıtılması başladı ve ceza uygulaması sona erdi. 1950’lerde “çocukların cinsellikle ilgilenmesini anne ve babalar problem etmemeli” düşüncesi ve seks, masum bir heves olarak algılanmaya başladı. Gelir düzeyi orta derecede olan anne ve babalar erkek çocuğun “penisi” ile ilgili konuşurken kızlar çocuklarının cinsel organını “vajina” tanımını kullanmadılar (Yelken, 1996: 60-65).

ABD’de üniversitelerde çok eski tarihlerden beri verilen “insanlarda cinsellik” isimli eğitimler vardır. 20.yüzyılın başlarında Freud çocuk cinselliğini tekrar konuşulmasını sağlamıştır. Bu yüzyıl ile beraber basın ve yayın organların da cinsellik ile ilgili bilgiler basılmaya başlanarak, sosyal hayatta bu konunun normal olduğu kavramı oturtulmuştur. Freud ile tarihte ilk kez çocuk ve yetişkinlerde sağlıklı bir yaşamın cinsel yaşamla bütün olduğu kabul edilmiştir (Özgüven, 1997: 105, Yelken; 1996: 60-65).

20. yüzyılda Freud’la beraber Alfred Kinsey, Masters ve Johnson’ın değerli araştırmaları yer almaktadır. Ergenler ve yetişkin bireylerle cinsellik hakkında gözleme dayalı çalışmalar yapılarak cinselliğin insan psikolojisi ile bağdaştırmışlardır. Bu dönemde çocukların cinsel gelişimleri kabul edilirken bu konuda korunmaya ihtiyaçları olduğu da savunulmuştur. Bugün dünya üzerindeki çoğu ülke de çocuklar cinsel istismar, gelişim ve cinsel yolla bulaşan hastalıklara karşı eğitim verilmektedir. Doğru yaşta verilen cinsel eğitimin, sağlıklı bireylerin yetişmesine ve sağlıklı cinsel yaşamı olan toplumların oluşması fikri devam etmektedir (Yelken, 1996: 60-65).

1926-1984 döneminde yaşayan Michel Foucault, yaklaşık üç yüz yıldır cinsellik ile ilgili konuşmaların zamanla azalması beklenirken çoğaldığını ve bunun sonucunda ise bireylere kısıtlamalar getirildiğini belirtmiştir. Bireylerin cinsel yaşamına yapılan bu

engellemeler cinsel problemlerin ve uyumsuzluğun artmasına yol açmıştır (Foucault, 1976-1984: 70). Bu konuda 20. yüzyıl öncesinde yapılan araştırmalar sınırlıdır. çocuk cinselliğine yönelik çalışma Philippe Aries'in (1973) incelemesidir. Aries'e göre ortaçağda çocukluk kavramının olmadığı yargısı; ortaçağ edebiyatının gelişimi, çocuk resimleri, çocuk kıyafetleri, çocuk oyunlarını içeren, saf ve temiz çocuk yaklaşımının incelenmesi sonucu ortaya çıkmıştır (Onur, 2005: 54).

Aries'e göre 17. yüzyıldan itibaren günümüz çocukluk kavramı oluşmaya başlamıştır. Bu gelişmenin sebebi, çocukların cinselliğinin toplumlar tarafından kabulünün geç oluşması nedeniyledir. Bundan dolayı sadece çocukları içeren cinsel eğitim programları bulunmamaktadır. 20. Yüzyıla beraber bilim adamları ve düşünürler, çocuğun gelişim aşamaları ve cinselliği konularında araştırmalarda bulunmaya başlamışlardır (Bergen, 2007: 110).

Bulut (2005: 122)'a göre cinsellik konusu dört grupta özetlenebilir;

- Bastırılmış Grup: Cinselliğin serbestçe yaşanması kabul edilemez, evlilik müessesesi dışındaki cinsellik kabul edilemez. Çocuk cinselliği içeren oyunlar yasaklanmıştır. Bu davranış geleneksel yapıdaki sosyal toplum davranışıdır,

- Sınıflandırılmış Grup: Evlilik öncesi cinsel yaşam kabul edilmezken, bu durum bireye toplumsal baskı oluşturur. Ergenlikteki cinsel oyunlar ret edilir. Bu davranış kuramı medeniyetin gelmesi ile yayılmıştır (Bulut 2005: 122).

- Cinselliğe İzin Verilen Toplumlar: Belirli bir olgunluğa erişen bireylerin cinsel yaşamları, yasak olan konuları yaşayarak gösterilmesi uygun olmadığı düşünülen davranışlardır. Ergenliğe ait cinsel yaşam yasaktır. Fakat var olduğunda yokmuş gibi davranılabilir. Cinsellik evlenmeden öncede normal kabul edilir (Bulut, 2005: 122).

- Cinselliğin Desteklendiği Toplumlar: “Kültürlerin toplam oluşumu cinselliği oluşturmaktadır.”

Cinsellik, toplumda fiziksel, ruhsal ve bedensel sağlıklı bireylerin oluşmasında önemli yer aldığı, bireyin mutlu yaşamının önemli bir parçasıdır (Bulut, 2005: 122).

Türkiye'de cinsellik konusu üç dönemde incelenebilir (Poroy, 2005: 44-46). Birincisi Orta Asya'da var olan Şaman kültürü; ikincisi İslamiyet'in kabul edilişi; üçüncüsü ise Cumhuriyet dönemidir. “Türkler İslamiyet'i 9. ve 10. yüzyılda kabul

etmişlerdir.” İslamiyet’ten önce Şaman yaklaşımında kadın ve erkeğin eşit olduğu kabul edilir. 8. yüzyılda Orhun Kitabelerinde Türk kadınının önemli yer tutulduğu, prenseslerin sosyal ve siyasi çalışmalarda etkin rol aldığı belirtilmektedir (Poroy, 2005: 44-46). Şaman kültüründe erkeğin tanrısal güce sahip olduğu inancı vardır. Bu iki fikrin sonucunda dişi ve erkek hukuksal ve kültürel olarak eşit haklara sahiptir. Aşk ve cinsel mutluluk yaşayan bireyler, cinsel bir arzudan ziyade yaşamı paylaşan eşit bireyler olarak toplumda yer almaktadır. Selçuklu dönemindeki kadınların sosyal hak, eğitim ve kültür durumları hakkında detaylı bilgiye ulaşmak zordur. Bu dönemde kadınlar bilim alanında aktifken, politika ve siyaset konusunda sosyal hayatta yer almadıkları görülmektedir.

Osmanlı döneminde kadın erkek hakları İslam dininin kuralları çerçevesinde değişmiştir. Harem kültürü yerleşmiştir. Buna göre; padişahlar tarafından oluşturulan, aynı evde çok sayıda kadının padişahın eşleri olarak bira arada yaşadığı ve bunların işlerini yapan hizmetçi kadınların bulunduğu Osmanlı kültürüdür. Osmanlı kültürün de kadın ve erkek arasında çok büyük fark olup kadınlar değersiz görülmekteydi (Poroy, 2005: 44-46).

Türkiye’de cinsellik bu dönemde, Doğu ve Batı’ya ait kültürel çatışmanın etkisinde olup, kadını baskı altında tutan ortaçağ bakış açısı ve modern çağın özgür davranış tarzları gibi zıt fikirler yaşanmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti ile birlikte kadınlara hukuki açıdan eşit oldukları, eğitimde ve iş hayatında eşit haklara sahip olması hedeflenmektedir. Ortaçağ kültürü olan eşitsizlik ve kadını aktif yaşamdan uzaklaştırma fikri ve bugün de devam etmektedir (Poroy, 2005: 44-46).

"Cinsel eğitim" kişilerin bedensel, ruhsal ve cinsel farklılaşma sürecini kavraması, pozitif bir kişilik oluşumu, sağlıklı cinsel yaşamı, diğer insanların cinsel yaşamlarına ve davranışlarına saygın davranışlar sergilemesini sağlayan eğitimidir (Bayhan ve Artan, 2004: 95).

Bulut (2005: 122), yüzyıllar boyunca araştırma yapılmamasının nedeni doğurganlık yaşları gelmediği için çocukların cinsel eğitimine önem verilmediği kanısındadır. Cinsel eğitim, doğurganlık ve cinsel yaşam olarak algılanmaktadır.

İnsanların cinsel kimlikleri konusu söz konusu olduğun da ise cinsel eğitim tanımının çok geniş açığa sahip bir olgu olarak ele alınmalıdır (Artan, 2002: 69).

Fransız yazar Montaigne (1533-1592), "Denemeler" isimli eserinde, "Cinsel gerçeğin erkenden öğretilmesi daha iffetli ve daha verimli olmasını sağlar, yoksa herkes onu kendi hayal gücünün keyfine ve ateşine göre bulmaya kalkar" şeklinde ifade etmektedir (Montaigne, 1984: 121). Araştırmacı yüzyıllar öncesinde bu fikre sahipken günümüzde cinsel eğitim konusundaki yaklaşımlar nasıldır? Eğitim ve öğretimde ne derece önem verilmektedir.

Dünya'da ülkeler farklı kıtalarda yer almaktadır. İklimsel farklılıklar içerdiği, sosyal ve kültürel yapılarının farklı olduğu, inanış ve siyasi yapılarının çeşitliliğinden dolayı cinsel eğitim konusunun tüm ülkelerde hatta aynı ülkede farklı kültürlerde çeşitlilik göstermesi sebebi ile tek tip eğitim tipi ve eğitim paketlerinden faydalanılmasını mümkün kılmamaktadır (Çalışandemir ve ark., 2008: 21).

Ekonomik gelir seviyesi yüksek olan ülkelerde, Batı ve Kuzey Afrika ülkelerinde, cinsellik ile ilgili dersler okul derslerinin içerisinde yer almaktadır. Hyde ve De Lamater, (1997: 131)'e aktardığına göre; Kirby cinsel eğitimi beş aşamadan oluşturmaktadır. 1960'lı yıllarda oluşan birinci aşama, bilginin diğer insanlara öğretilerek ergenlikte yaşanan bilinçsiz gebeliklerin oluşumunu en aza indirmektir. Bu konu ile ilgili okullarda, cinsel birleşme, gebelik, gebelik kontrolü ve çocuk sahibi olmanın getirdiği sorumluluklar öğretilmesi hedeflenmiştir. Sonuçları çok iyi takip edilmediği için ne kadar fayda sağladığı bilinmemekle beraber, bilinçlenmede artış olduğu düşünülmektedir. İkinci aşama ise; ilk aşamadaki eğitimler devam ederken asıl konu olarak karar mekanizmasını kullanma ve değer yargularını sorgulamadır. Bu düşünceye göre değer mekanizmasını iyi kullanamayan gençlerin gereksiz ve bilgisizce cinsel riske girmektedirler.

Üçüncü aşama ise diğer aşamalara zıt fikirlerden oluşmaktadır. Buna göre verilen cinsel eğitimlerin içeriklerinin özgür olduğu ve evlenmeden yaşanan cinsel ilişkilerin toplum içerisinde masum görülmediği fikrine sahiptir. Dördüncü aşama ise; cinsel eğitimin hedef noktasının bilinçsiz gebeliklerin önlenmesi, cinsel yolla bulaşan çeşitli enfeksiyon hastalıklar hakkında gençlerin bilinçlenmesidir. Talep edilen eğitim

ihtiyaçları İnsan Bağışıklık Yetmezlik Virüsü, Sonradan Edinilen Bağışıklık Sistemi Bozukluğu konusundadır. Bu eğitimler daha önceki üç aşamadan ayrı olarak gelişim göstermekte olup bu tür hastalıkların önüne geçilmesi, cinsel ilişkiye başlama yaşının geciktirilmesi hedeflenmektedir. Beşinci aşama ise; cinselliğe gösterilen saygıdır. Sağlık ve bilim olarak ayrıldığında sosyal eğitimin bir parçası olarak ele alınmaktadır. Bu aşamada drama eğitimleri ön çıkmakta, bunlar ile deneyimlerin çeşitlendirilerek öğretim sağlanması, "kaçınma" yöntemi ve "en doğrusunu yap, evliliği bekle (Do the right, thing, wait for the ring!)" gibi ilgi çekici cümlelerle gençleri algılarının en üst düzeye çıkarılması hedeflenmektedir (Hyde ve DeLamater, 1997: 131).

Dünyadaki eğitim seviyesi yüksek ülkeler, cinsellik konularına çok eski tarihlerden beri eğitim programlarında yer vermektedirler. Türkiye’de bu konuda çok eski yaklaşımlar yeni tartışılmaya başlanmıştır (Çalışandemir ve ark., 2008: 22).

Kültür yapımız, cinsellik hakkındaki konularla ilgili yaklaşımları katı olarak yansıtmakta, baskıcı bir tutum sergilemekte ve bu konuları konuşmanın bile ayıp sayıldığı yapıdadır. Gençlere bu konu hakkında katı davranılmakta, çocukların sözde sağlıklarını korumak adına ‘ayıp, yanlış, kötü’ gibi utanma duygusu uyandıracak tanımlar kullanılmaktadır. Ergenlerin bu konu hakkındaki yaklaşımlarında meydana gelecek bir aksaklık sonucunda suçluluk hissine kapılacaklardır. Bu problemler ebeveynler tarafından verilen yanlış ya da yetersiz bilgilerden meydana gelmektedir. Cahilliğin var olan problemi ortadan kaldırmadığı bilinen bir gerçektir. Koruma adına yapılan bu yaklaşımlar geçersizdir ve bilinçlendirilen her birey veya genç zaten kendini koruyacaktır. Bu tüm insanlar için olağan bir süreçtir (Yurdakul, 1999: 10-12).

Wolfe ve Blanchett’e göre eğitim kurumlarında verilen “Cinsel Eğitim Programları”nın kapsamı: cinsel istismarı önleme, HIV/AIDS’in yayılımını önleme, istenmeyen gebelikleri önleme, olumlu cinsel kimlik geliştirme ihtiyacı olan engelli öğrencilere bilgi ve beceri sağlama olmalıdır (Akt. Düzkanar, 2010: 7).

İngiltere aile planlaması kurumu, cinsel eğitimin amaçlarını şöyle belirlemiştir; cinsel organların anatomisi, ikincil seks özellikleri, erkek ve kadına ait üreme sağlığı, cinsel ilişki kurma, gebelik kontrolü ve doğum, cinsel enfeksiyon hastalıkları, cinsel

tercihler, aile kurma ve ebeveynlik konularında yeterli verinin sağlanmasıdır (Akt.Düzkanar, 2010: 8).

1.1.3. Cinsel Gelişim ve Aşamaları

Bireyin doğumuyla başlayan cinsel gelişimin bedensel, sosyal, duygusal ve bilişsel yönleri vardır. Bedensel yönü, cinsel organların büyümesi, bedende ve hormonlarda meydana gelen değişikliklerdir. Sosyal yönü, toplum tarafından belirlenmiş olan cinsiyet rollerinin benimsenmesi, toplumun cinselliğe bakışının birey üzerindeki etkileri olarak tanımlanabilir. Duygusal yönü, bireyin beden imgesi, cinsiyeti ile barışıklığı, aşk, çekicilik vb. duygularla ifade edilebilir. Bilişsel yönü ise cinsellikle ilgili duygu ve inanışları kapsar (Eylen, 2000: 37-48). “İnsan birbiriyle etkileşen ve birbirleriyle paralel gelişen bazı gelişim süreciyle bir bütündür.” Bedensel, zihinsel, duygusal, sosyal ve cinsel gelişim alanları bu boyutları oluşturur. Zihinsel yetersizliğe sahip ergenlerin gelişimi normal çocuklar ile aynı olup sadece daha yavaş olmaktadır (Strong, 1984: 87-91; Hınsburger ve Pendler, 1991: 123-130; Artan, 2002: 69; Düzkanar, 2010: 85-88).

Freud’a ait olan ruhsal ve seksüel süreçler beşe ayrılmaktadır. Buna göre normal ergenlerin gelişim süreçlerinin incelenmesi, engelli ergenlerin araştırmalarında referans ve destek olarak yararlanılabilmektedir (Düzkanar, 2010: 85-88).

Oral dönem (0-18 ay): Bireyin yaşamını devam ettirecek temel alışkanlıkların şekillendiği dönemdir (Tuzcuoğlu, 2004: 50). Çocuk sağlığında emme olayı haz vericidir, ağız, dil ve dudakların kullanımı, öncelikle emmeden sonra dişlerin çıkmasıyla beraber ısırma, çiğneme önem kazanır (Düzkanar, 2010: 85-88; Bayhan ve Artan, 2004: 95). Bebeğin yaşamsal ihtiyaçlarının ilk karşılandığı yer olan anne memesini emmesi çocuğa mutluluk verir. Bunlar bebeklerin kendilerinde keşfettikleri ilk cinsel fark edişleridir. Bu süreç zekâ gelişimi ve çocuğun zihinsel oluşumunun başlangıcıdır (Düzkanar, 2010: 85-88).

Yaşamın ilk yılları bedeni keşfetme ve cinsel organlara merak dönemidir. Bebekler ve küçük çocuklar bedensel dokunuşlardan ve keşiflerden büyük zevk alırlar. El ve ayak parmaklarının keşfinden sonra 7-8 aylık civarı erkekler penislerini, kızlar ise

bundan bir iki ay sonra vajinalarını keşfederler (Haroian, 2000: 10; Haffner, 2007: 155-160; Mandan Sürücü, 2009: 74-76).

Freud bu dönemde temel gereksinimleri yeterince karşılanmayan bebeklerin bu döneme saplanabileceğini ve bu kişilerin yaşam boyunca oral gereksinimlerini doyurmaya çalışacaklarını düşünür (Bayhan ve Artan, 2004: 95). Bu süreçte ana ihtiyaçların sağlıklı bir şekilde verilmesi bebekte dış dünyaya karşı güven oluşturmasını ve özgür bir birey oluşmasında önemli bir faktördür. Temel ihtiyaçların çok fazla karşılanması veya hiç karşılanmaması durumunda çocuğun topluma ve kendine güven sorunu, diğer insanlar karşı bağımlı olması, parmaklarını ağızda tutması gibi kötü davranışların oluşmasına sebep olmaktadır. Temel ihtiyaçların karşılanmasında ebeveynlerin rolü önem taşır (Düzkanar, 2010: 85-88).

Anal dönem (18-36 ay): Bu dönemde Çocuğa haz veren olgu kendi bedenini kontrol edebilir hale geldiğini fark etmesidir (Düzkanar, 2010: 85-88). “Çocuk için idrar ve gaitanın tutulması ve bırakılması çok önemlidir” (Bayhan ve Artan, 2004: 95). Çocuk dışkılarını kontrol altına alarak ebeveynlerine veya bakıcısına karşı bağımsızlığını gösterirken çocuğun kafasının karışarak, karmaşık ruh hali içine girmesine sebebi olacaktır (Düzkanar, 2010: 85-88).

Bu süreç zekâ gelişim evrelerinden sembolik dönemin içerisine girmektedir. Çocuk bu dönemle birlikte kişi ve nesnelere birbirleri ile bağdaştırmaktadır. Her eğitimde olduğu gibi tuvalet eğitiminde de ailelerin tavırları önemlidir (Düzkanar, 2010: 85-88). Yanlış ve katı tuvalet eğitimi bebeğin kişiliğinin gelişiminde bağımlı, inatçı, titiz, kızgın veya isyancı tavırların oluşmasına sebep olur (Bayhan ve Artan, 2004: 95). Sağlıklı bir tuvalet eğitiminin sonucunda çocuk; iletişim becerileri gelişmiş, özgür kişiliğe sahip, girişken, kendine güvenen ve aldığı kararları uygulayabilme yeteneği olan bireylere dönüşmektedir (Düzkanar, 2010: 85-88).

Bu süreçte çocuklar, kız erkek olgusunu bilmemektedir. Cinsel organlarını gösterme ve oynamanın ayıp olduğu kavramı yoktur. Anal dönem ‘Ben bir kızım.’, ‘Ben bir erkeğim.’ kavramının öğrenildiği dönemdir. Çocuğun dil gelişimi ile beraber vücudundaki bölümleri tanıma ve isimlendirme evresidir (Bayhan ve Artan, 2004: 95).

Fallik dönem (36–60 ay): Çocuğun cinsel organı ile oynayarak vücudunu tanıma sürecidir (Düzkanar, 2010: 85-88). Cinsel gelişim açısından, anne-babanın taklit edilmesinin en yoğun yaşandığı dönemdir (Tuzcuoğlu, 2004: 50). “Freud, fallik dönemdeki anne- erkek çocuk ve baba- kız çocuk ilişkisini Oedipus ve Elektra Kompleksleriyle çözümlendiğini ve kişilik gelişiminin şekillendiğini belirtir “ (Bayhan ve Artan, 2004: 95). Çocuğun günah ve sevap gibi dini kavramları bu dönemde şekillenirken çocuk, anne ve babası ile kendisinin aynı olduğunu keşfetmeye başlar (Düzkanar, 2010: 85-88). Yine bu dönemdeki erkek çocuklarda, penisi kaybetme korkusu vardır. Erkek çocuk babasının, annesine duyduğu ilgiyi ve sevgiyi fark ederek kendisini cezalandıracağından ve ceza olarak penisini keseceğinden korkmaktadır. Bu nedenle özellikle 3-6 yaş arasında erkek çocuklar için sünnet önerilmemektedir. Bununla beraber kızlar erkek anatomisini gözleyerek penisinin zaten kesilmiş olduğunu düşünmekte ve bunun için annesini suçlamaktadır (Bayhan ve Artan, 2004: 95). Freud buna penisi kıskanma, penise özenme adı vermektedir.

Çocuğun zeka düzeyinin gelişim gösterdiği bu dönemde çocuk kendi cinselliği ile birlikte çevresindeki olayları da keşfetmeye başlar (Düzkanar, 2010: 85-88). Dil gelişimi hızlandığı için cinsellikle ilgili merak ettiği soruları sormaya başlar. “Ben nereden geldim” sorusu ile cinsel oyunları keşfetmeye başladığı dönemdir (Haroian, 2000: 10; Sevim, 2006: 63; Tuzcuoğlu, 2004: 50; Haffner, 2007: 155-160; Mandan Sürücü, 2009: 74-76). Çocuğun soruları geçiştirilmeksizin açık bir dille cevaplandırılmalıdır. Bu dönemdeki çatışmaların, karmaşanın halledilememesi suçluluk, cinsel yönelimlerinin bastırılması ile sonuçlanabileceği belirtilmektedir (Düzkanar, 2010: 85-88).

Gizil (Latent) dönem (6-11 yaş): Çoğu araştırmacı bu döneme durgunluk dönemi dese de, gerçek anlamda bir durgunluk söz konusu değildir. Sadece, çocuklar biraz daha geliştikleri ve olgunlaştıkları için cinsellikle ilgili davranışları daha kontrollü ve dikkatlidir (Mandan Sürücü, 2009: 74-76). Çocuk öğrendiklerini sosyal çevrede uygulayarak doğruluğuna ilişkin geri bildirimler alır. Uygulamalarla birlikte tekrar ederek öğrenme olgusunu gerçekleştirir. Çocuk çevresini sürekli izlediği için karıştırarak yeni ve tam davranışlar geliştirir (Düzkanar, 2010: 85-88). Çocuk kendi cinsine ilişkin

toplumsal rolleri (kaşıt cins ebeveyne sevgi ile yönelim) yineleyerek dener. Ergenlik öncesinde ve ergenlikteki zihinsel yetersizliği olan gençler de genellikle soysal gelişimle meşgul olurlar. Akranlarının onlar hakkındaki düşünceleri çok önemlidir ve özellikle bedenleri hakkında endişelerinin arttığı dönemdir. Bazıları için toplum ve özel ayırımının öğretilmesine devam etmek gerekebilir. Ergenler genellikle bedenleriyle ilgili yoğun duyarlılık geliştirirler (Nıchcy, 1992: 23; Haroian, 2000: 10; Mandan Sürücü, 2009: 74-76).

Genital dönem (11- 18 yaş): Ergenliği içerisinde alan bir süreçtir. İlk yıllarında anal, oral dönemde birey kendinden yaşça büyük kişilere hayranlık duyma duygusu çok ağır bastığından kendi içinde ve sosyal çevresinde yaşanan tartışmalara sebep olur. (Bayhan ve Artan, 2004: 95). Birey kendi bedeninin farkına vararak bu durumu anlar. Çevresinde kadın ve erkeğe olan davranışlar eşit ise çocukta kendi bedenini daha rahat fark ederek kabul eder (Düzkanar, 2010: 85-88). Bağımsızlık, karşı cinse olan ilgi ve vücutlarına karşı duyarlılıkları artar. Özellikle kendini tatmin etme (mastürbasyon) davranışında artış vardır. Bazı durumlarda zihinsel engel durumuna göre çocuklara özel ve toplum kavramlarının anlatılmasına devam etmek gerekebilir (Nıchcy, 1992: 23; Haffner, 2007: 155-160; Mandan Sürücü, 2009: 74-76).

Bu süreçte çocuğun arkadaş grubu ve içerisinde yaşadığı çevre, çocuğun hayatının geri kalanına şekil vermede çok önemlidir. Çocuk anne ve babasının birbirlerine olan sevgilerini örnek alarak hayatına alacağı kadın veya erkeğe bu şekilde ilgi göstermeye başlar. Çocuk için bu dönem kendisinden başka birini hayatına oturtma dönemidir. Aile içerisindeki problemler çözülmemiş ise tekrar bu dönemde gündeme gelir (Düzkanar, 2010: 85-88).

1.1.4. Zihinsel Engelli Ergenlerin Cinsel İhtiyaçları

Dünyada zihinsel engeli ergenlerin cinsel eğitimlerinde çeşitli yaklaşımlarda bulunmaktadır. Bunların bir kısmı ülkemizde de sistematik olmayan yöntemlerle uygulanmaktadır. Bu yöntemler ilaç uygulaması (hormonların baskılanması ve sakinleştirici), karşı cinsle ilişkiyi sağlamak ve mastürbasyondur (Düzkanar, 2010: 85-88).

Mastürbasyon, “Bir kişinin cinsel arzularını kendi üzerinde doygunluğa kavuşturması için el veya başka bir araçla zevk alma faaliyetidir.” (Düzkanar, 2010: 85-88).

İlaç uygulaması, “ergenlik çağındaki zihinsel engeli ergenlerin cinsel davranışlara yönlendiren hormonların salgılanma düzeyini düşürmek için düzenli biçimde ilaç vermektir.” Ergenlik çağındaki zihinsel engeli ergenlere verilen bir başka ilaç gurubu ise sakinleştiricilerdir. Bu ilaçlar ergenin içindeki heyecanı azaltması bakımından etkili olmakla birlikte içindeki enerjiyi de büyük ölçüde azaltacağı için neşesinde mutluluğunda da azalmalara yol açabilmektedir. Aileler ilaçların uzun vadede ne gibi sonuçları olacağını bilerek yada bilmeyerek bu ilaçları çocuklarıyla olan çatışmalarını aza indirmek amacıyla çocuklarına vermektedirler (Düzkanar, 2010: 85-88).

Karşı cinsle ilişkiyi sağlamak, cinsel ihtiyaçların zihinsel engeli ergenlerin karşı cinsle ilişkiye girerek giderilmesi görüşüdür. Bu görüşü savunan Almanya’da, ailelerinde onayı alınarak ve doğum kontrol yöntemleri uygulanarak karşı cinsle belirlenen bazı mekânlarda kontrollü olarak cinsel ihtiyaçların giderilmesi benimsenmiştir. Ülkemizde zihinsel engeli ergenleri bu hizmeti para karşılığı veren (genelev) yerlere götürerek yada eve çağrılan karşı cinsle etkileşmesini sağlamak biçiminde uygulandığı bilinmektedir. Sonrası düşünülmeden yapılmaya başlanan bu uygulama daha sonra aileleri zor duruma düşürebildiği gibi çocukla ebeveyn etkileşiminin de bozulmasına neden olabilmektedir. Çünkü çoğu zaman bu şekilde giderilen cinsel ihtiyaçların daha sonra devam ettirilmek istenen bir istek ortaya çıkarması kaçınılmazdır. Bu isteğin giderilmesini engelleyen unsur olarak ebeveyn görüldüğünde ergenle ailesi arasında çatışma oluşmaktadır. Aile bu tür bir yaklaşımı sürdürmede maddi sorunlar yaşamasa dahi işin sağlık ve psikolojik boyutları düşünüldüğünde kaygı yaşamayı kaçınılmazdır (Düzkanar, 2010: 85-88).

1.1.5. Zihinsel Engelli Ergenlerin Zeka Sınıflandırması

Zihinsel engelli ergenler, fiziksel ve duygusal özellikleri ile kişilik bakımından birbirlerinden farklılık göstermektedirler. Fakat farklılıklar olmasına rağmen, zihinsel yetersizlikten etkilenmiş bireyler bazı genel karakteristik özellikler göstermektedirler (Culatta ve Tompkins, 1999: 55; Sürücü, 2009: 74-76).

Zeka Bölümü, zeka yaşının takvim yaşına bölünüp 100 ile çarpılması ile elde edilen sayıdır (Eripek, 1988: 173-203). Psikolojik sınıflandırma; hafif, orta, çok ağır, eğitsel sınıflandırma; eğitilebilir, öğretilbilir, ağır olarak gruplara ayrılır.

1.2. Zihinsel Engelli Çocuk ve Ergenler Üzerinde Uygulanan Cinsel Eğitim İçerikli Araştırmalar

Mermer, (1993)'ın araştırma sonucuna göre; zihinsel yetersizliği bulunan çocukların cinsel eğitim ihtiyaçları aileler ve uzman eğitimcilerin düşüncelerini yorumlamıştır. Zihinsel engelli çocuklar tarafından eğitimcilere cinsellikle ilgili sorular sorulmaktadır. Ailelerin cinsellikle ilgili konularda eksik bilgiye sahiptirler. Cinsel içerikli eğitimlerin;

- Uzman eğitimciler tarafından çocuğa aktarılması,
- Ailelerin bu konudaki kendi yetersizliklerini gidermek için uzman kişilerden eğitim almak istedikleri,
- Eğitim doküman ve araçları artırılması,
- Eğitim verilen zihinsel engelli çocukların fiziksel olarak eğitimlerini uygulamaları,
- Zihinsel engellilerin eğitim verildikten sonra kısıtlanmamasını istedikleri
- Ebeveynlerin zihinsel ergenlerin çocuk sahibi olması durumunda zihinsel ve fiziksel engelleri bulunup bulunmayacağı gibi konularında bilgi edinmek istedikleri belirlenmiştir (Mermer, 1993:16).

Ülkemizde alan yazın incelendiğinde zihinsel yetersizliği sahip ergenlerine yeterli cinsel içerikli eğitimler verilebilmesi için cinsel ve cinsel gelişimi anlatan programlar oluşturulduğu (Marangoz ve Altınok, 2007: 68-73), ergenlerin cinsel becerilerinin geliştirildiği ve cinsel istismarın engellenmesi ile ilgili (Mısır, Turgutoğlu ve Uysal, 2007: 165-170) araştırmalara rastlanmıştır.

Tekinarslan ve Eratay (2013)'ın yaptıkları araştırma sonucuna göre; zihinsel yetersizliği sahip ergenlerin ergenlik sürecinde fiziksel ve ruhsal olarak değişiklikler

yaşamaktadırlar. Bu değişiklikler bireyleri sınırlı ve gergin hareketler sergiledikleri belirlenmiştir. Zihinsel yetersizliğe sahip erkek ergenlerin diğer cinse olan ilgilerinin arttığı ve mastürbasyon eylemini gerçekleştirmeye başladıkları belirtilmiştir. Ailelerin kız ergenlere adet döneminde kişisel bakım ve temizlik hakkında eğitim verdikleri, erkek ergenlere de vücudun kılınması ve gece boşalması sonrası kişisel temizlik hakkında eğitim verdikleri belirlenmiştir. Bu aileler dışındaki aileler ergenlere cinsellikle ilgili eğitim vermedikleri saptanmıştır (Tekinarslan ve Eratay, 2013:36).

İşler, Beytut, Taş ve Conk (2009)'un araştırmasında zihinsel yetersizliği olan ergenlerin %75'inin uzmanlar tarafından cinsel eğitim almadığı belirlenmiştir. % 2.5'lik kısmı oluşturan zihinsel yetersizliği bulunan ergenlerin anne ve babaları cinsel eğitim hakkında ergenler ile konuşmadıkları belirlenmiştir. Cinsel eğitimin ilkökul döneminde verilmesi gerektiğini % 55'lik anne ve baba düşünmektedir. Çocuğun kendi kendisi tatmin etmesi olarak belirtilen mastürbasyonun %45'lik aileler tarafından normal karşılandığı belirlenmiştir. Anne ve babalarında %57. 5'lik bölümü cinsellik hakkında hiçbir bilgiye sahip olmadıkları ve bu hususta eğitim almak istedikleri görülmüştür. %72.5'lik kısım anne ve baba ergenin gelecek yıllarından ve yaşantısından endişelenmektedir (İşler, Beytut, Taş ve Conk, 2009:229-237).

Engellilere yönelik olan cinsel sağlığı geliştirici eğitimler ülkemizde çok sınırlı olup ilk yapılan çalışmalardan Kozan ve ekibinin (2006-2007), gerçekleştirdiği ZOR-CSUS kısaltması ile bilinen çalışmaları altı bölgede yapılmış ve ebeveynlere ve zihinsel engelli ergenlere cinsel eğitim ve üreme hakkında eğitim gerçekleştirilmiştir. Bu proje vakıf ve derneklerin ortak çalışması olarak gerçekleşmiştir. Türkiye Aile Planlaması Derneği (TAPD) ile birlikte Bilimsel ve Teknik Araştırma Vakfı (BİTAV) ve Türkiye Engelliler Eğitim ve Dayanışma Vakfı (OZEV) vakıflarının katkıları bulunmaktadır. Diğer bir proje ise zihinsel yetersizliği olan ergenlerin yeterli cinsel içerikli eğitimler verilebilmesi için cinsel ve cinsel gelişimi anlatan programlar oluşturulduğu (Marangoz ve Altınok, 2007: 68-73), ergenlerin cinsel becerilerinin geliştirildiği ve cinsel istismarın engellenmesi ile ilgili çalışmalardır (Akt., Bilge ve Baykal, 2008: 649).

Engelli çocuğa sahip ailelerin, engelli çocuğu olmayan ailelere göre çocuklarının geleceğine ilişkin endişeleri daha fazla olduğunu göstermektedir. Bu nedenle,

ebeveynlerin konu ne olursa olsun danışmanlık desteği alması gerekmektedir. Zihinsel engelli bireyler cinsel sağlık ve üreme sağlığı alanlarında istismar gibi bazı risklerle karşılaşabilmekte, yaşanabilecek bu durumlar ailelere ikinci bir yük getirebilmektedir. Bu nedenle ebeveynler danışabilecekleri sağlık profesyonellerine ihtiyaç duymaktadırlar (Glidden, Schoolcraft, 2003: 250).

Sayın (2007) zihinsel engelli çocuğa sahip ebeveynlerle normal gelişim gösteren çocuğa sahip ebeveynlerin toplumsal cinsiyet rollerine yaklaşımını ve görüşlerini belirlemeyi amaçlamıştır. Zihinsel engelli çocuğa sahip anne ve babalarının çocuklarına uygun gördükleri toplumsal cinsiyet rolleri açısından, annenin yaşının anlamlı farka sebep olduğu ortaya konulurken, babaların uygun gördükleri toplumsal cinsiyet rolleri açısından çocuğun cinsiyeti ve yaşı değişkenlerinde anlamlı fark bulunmuştur. Çocuğun cinsiyeti, yaşı, doğum sırası, engel türü, engel düzeyi ve kaynaştırma eğitimi alıp almaması ile annenin öğrenim düzeyi, çalışma durumu, yetiştiği aile tipi, izlediği televizyon programı türü ve dine yaklaşım ve uygulamaları açısından ise anlamlı fark bulunmamıştır. Normal gelişim gösteren çocukların annelerinin çocuklarına uygun gördükleri toplumsal cinsiyet rolleri açısından, değişkenlerin hiçbiri anlamlı bir farka sebep olmazken, babalarda ise sadece çocuğun cinsiyeti değişkeninde anlamlı fark bulunmuştur. Çalışmada anne veya babanın, çocuklarına uygun gördükleri toplumsal cinsiyet rolleri açısından, çocuklarının engelli olup olmaması değişkenine göre anlamlı fark yarattığı belirlenmiştir (Akt., Bülbül, 2012: 45-57).

Mandan Sürücü (2009) yaşları 11-17 arası değişen orta düzey zihinsel engelli kızların cinsel bilgi ve cinsel istismarı algılamalarını belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırmaya katılanlar, farklı kurumlarda eğitim gören ya da sadece destek eğitim alan 11-17 yaş arasında 30 ergen kızdır. Araştırmanın bulgularına göre orta düzeyde zihinsel engelli ergen kızların genel itibarıyla temel cinsel bilgi ve cinsel istismarı algılamaları konusunda yetersiz olduğu görülmüştür. Orta düzey zihinsel engelli ergen kızların bilgi düzeylerinin cinsel kimlik, adet, sevgili kavramı, evlilik, beden bölümlerinin fonksiyonları, arkadaşlık konularında biraz daha iyi olduğunun gözlemlendiği ifade edilmektedir. Fakat kadın erkek arasında ki fark, beden bölümlerinin isimlendirilmesi, sevgili olma ile evli olma

arasında ki fark, hamilelik süreci, doğum ve doğum kontrolünde bilgilerinin yeterli olmadığı belirlenmiştir. Ayrıca cinsel istismarı algılamalarına yönelik istenmeyen öpme ve sarılma durumlarına maruz kaldıklarında ne yapmaları gerektiği konularında ise bilgi düzeylerinin çok yetersiz olduğu belirtilmiştir (Mandan Sürücü, 2009:74-76).

Dünyada, ergenlere yönelik cinsel içerikli eğitimin pozitif kazanımlar sağladığı araştırmacılar tarafından ortaya çıkartılmıştır (Hatton ve Tector, 2010; Rohleder, 2010; Swango ve Wilson, 2009). Bu eğitimlerde cinsel bilgilerinin artırmanın yanı sıra bireyin toplumun uyum sürecini kolaylaştıran davranışlar kazanılmasını sağladığı ve böylelikle kazanılan bilgiler sayesinde ergenin gerçekleştirebileceği olumsuz eylemlerin engellenebileceği belirtilmiştir (Dukes ve Mc Guire, 2009; Hayashi, Arakida ve Ohashi, 2011; Swango-Wilson, 2010, Akt., Tekinarslan ve Eratay, 2013: 365).

Penny ve Chawatay (1982)'a göre de zihinsel engellilerin cinsel eğitimi özel bir ilgi ister. Zihinsel engellilerin çocuklukta öğrendiklerinin daha kalıcı olması nedeniyle de uygun erken eğitim büyük önem taşımaktadır. Robinson ve Robinson (1965) ise zihinsel engellilerin, bir durumdan diğerine kolayca genelleştirme yapamadıklarını, bildiklerini yeni durumlara transfer edebilmeleri için özel yardım gerekeceğini belirtmişlerdir. Bernstein (1985) de zihinsel engelliler için gecikmiş ödüllerin ve uzakta kalmış başarıların fazla önemli olmadığını; çocuklar gibi çabuk ve hazır ödüllerden etkilendikleri için öz denetim ve eylemleri geciktirmeyi öğrenmelerinin oldukça zor olduğuna değinmiştir. Ayrıca Bernstein (1985), biyolojik bilgileri anlamadaki yetersiz kapasitelerinin zihinsel engellilere cinselliği öğretirken yaşanan problemleri daha da arttırdığını belirtirken, Penny ve Chawatay (1982) ise zihinsel engellilerin sosyal uyumlarındaki olası bozuklukların, bu insanların cinsel eğitimleri için de özel problemler yaratabileceğinin muhtemel olduğunu belirtmektedirler. Robinson ve Robinson (1965) ile Craft ve Craft (1988) uygun erken eğitimin olmaması halinde büyük problemlerin ortaya çıkabileceğini belirtmişlerdir. Lesh, Budner ve Goodman (1971), yaşları 15-19, IQ'ları 55-70 arası değişen eğitilebilir düzeyde 8 kız, 7 erkek 15 zihinsel yetersizlikten etkilenmiş çocukları bulunan ailelerinin çocuklarının cinsel gelişimi ve eğitimi ile ilgili görüşlerini belirlemek amacıyla görüşmeler yapmışlardır. Araştırma sonuçları ailelerin genelde cinsel konularda sınırlı bilgiye sahip olduğu ve

bununda çocuklarına cinsel bilgi vermede yetersiz hissetmelerine neden olduğu, zihinsel yetersizlikten etkilenmiş çocukları bulunan ailelerinin normal gelişen çocukların ailelerine oranla cinsel eğitim programlarına katılmaya daha fazla ihtiyaç ve istekte buldukları belirlenmiştir. Bu programların çocuklarla birlikte kendileri içinde yararlı olacağını ve çocuklarının karşılaştığı tehlikelerden dolayı büyük kaygı yaşadıklarını dile getirmişlerdir (Akt., Mermer, 1993: 16).

Hall, Morris ve Barker (1973) Alabama üniversitesine bağlı mesleki eğitim merkezlerinde bulunan yaşları 10- 24 arası değişen, orta ve hafif dereceli zihinsel engeli olan 61 gencin cinsellikle ilgili konularda bilgi ve tavırları incelenmişlerdir. Ayrıca deneklerin ailelerine, çocuklarının cinsellikle ilgili bilgi ve tavırlarını nasıl değerlendirdikleri sorulmuş ve verdikleri cevaplar, çocuklarının cevapları ile karşılaştırılmıştır. Zihinsel engeli olan bireylerin bilgi ve deneyimlerini öğrenmek amacıyla cinsel kimlik bilgileri, cinsel bilgiler ve kişiler arası ilişkiler konularını kapsayan 53 çoktan seçmeli sorudan oluşan bir anket hazırlanarak zihinsel engelli bireylere ve ailelerine uygulanmıştır. Ebeveynlerin cevapları ile engelli bireylerin cevapları özellikle cinsel tavırlar kısmında önemli derecede farklılaşırken cinsel kimlik kavramı ve bilgi anketlerinde birbirine çok benzer bulunmuştur. Zihinsel engelli bireylerin cevaplarında, en az bilgili oldukları konuların, doğum kontrolü ve cinsel yolla bulaşan hastalıklar olduğu görülmüştür (Akt., Bülbül, 2012: 45-57).

Fisher ve Krajicek (1974), yaşları 10-17, IQ aralığı ise 33-57 arasında değişen orta düzeyde zihinsel yetersizliği olan 8 kız, 8 erkeğin cinsel konulardaki bilgilerini ve kavramlarını ortaya çıkarmayı amaçlayan bir çalışma yapmışlardır. Araştırmada çocuklar ve aileleri ile yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Aileler ile çocuklarının cinsel gelişimleri hakkında görüşmeler yapıldıktan sonra çocuklarla görüşme yapılırken, ailelerin tek taraflı aynanın arkasından görüşmeyi izlemeleri sağlanmıştır. Ardından ailelerin bir anket doldurmaları istenmiştir. Araştırmada, cinsel kimlik, beden bölümleri, beden fonksiyonları, duygular, hamilelik konuları incelenmiştir. Ele alınan konu başlıkları doğrultusunda erkeklerin kızlara oranla daha bilgili oldukları ortaya konulmuştur. Deneklerin %100'ü kendilerini cinsel kimlik olarak doğru tanımlamışlardır. Beden bölümlerine ilişkin tüm katılımcılar cinsiyetini doğru

ayırt ettikleri halde, penis ve vajinanın isimlendirilmesinde büyük oranda yanlışlıklar yapmışlardır. Adet ve pet gösteriminde %88'i peti isimlendirmiş, %75'i hangi cinsiyetin kullandığını söylemiş ve %50'si niçin kullanıldığı konusunda yanıt vermiştir. Duygusal fonksiyonda, kız ve erkekler sarılma, öpüşme, cinsel ilişkiyi temsil eden resimlerin doğru ve kabul edilebilir tanımlamasında göze çarpan bir farklılık göstermemişler %81 erkek, %94 kız kabul edilebilir cevap vermişlerdir. Gebelik ve doğum bölümünde ise, bebekler nasıl doğar? Nereden doğar? Sorusuna erkeklerin %88'i, kızların %75'i kadın veya karından cevabını vermişlerdir. Aile anketinde ise ailelerin en büyük endişesi, çocuklarının cinselliğinden faydalanılması olduğu belirlenmiştir. Aileler diğer endişelerini ise sırasıyla; erkek çocuklarının eşcinsel davranışlar sergilemeleri, kızlarının ise flört etmeleri, gebe kalma ihtimalleri ve gebeliği önleyememe olarak sıralamışlardır. Ailelerin diğer bir endişe kaynağının ise erkek çocuklarının uygun olmayan mastürbasyon yapmaları olduğu belirlenmiştir (Akt., Bülbül, 2012: 45-57).

Edmonson ve Wish (1975), yaşları 18-30, zeka seviyeleri ise 30-55 arası değişen, 18 bireye kişisel bakım ve toplumsal uyum becerileri ile ilgili eğitim programı uygulanmışlardır. Daha sonra yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile resimler kullanılarak, açık uçlu sorular sorularak bireylerin, flört, arkadaşlık, nişan, nikâh, evlilik, cinsel ilişki, doğum, anatomik terminoloji, mastürbasyon ve sarhoşluk vb. konularda, bilgi düzeylerini incelemişlerdir. Verilen doğru cevaplar WAİS (Yetişkin Zekâ Ölçeği) ölçeği ile uyumsal davranış ölçeği karşılaştırılmıştır. Araştırma sonucunda katılımcıların yanı sıra enstitülerde çalışanlarında bilgi düzeylerinin artırılması gerektiği belirtilmiştir. Engelli bireylerin eğitim verilmeden önce ve eğitim verildikten sonraki bilgi düzeyleri arasındaki artış %28 civarında olmuştur. Katılımcıların doğum ve eşcinsellik hakkında en az bilgiye sahip olduğu görülmüştür (Akt., Bülbül, 2012: 45-57).

Hall ve Morris (1976), yaşları 19-24 arasında değişen 61 kurumsal ve 61 kurumsal olmayan IQ seviyeleri 41-90 arasında olan bireylerle görüşme yapmışlardır. Araştırmada kişilerin cinsel bilgileri, tutumları ve kişiler arası ilişkiler konuları değerlendirilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre kurumlarda bulunan gençlerin kurumda geçen zaman süreleri arttıkça evdeki gençlere oranla sosyal, cinsel konulardaki

bilgilerinde azalma olduğu gözlenmiştir. Karma eğitim alanlarda ise bilinçlenmenin arttığı belirlenmiştir. Her iki grup mastürbasyon, adet, gebelik ve cinsel birleşmenin ne olduğunu tanımlayabilirken, iki grupta çok az kişi bulaşıcı hastalıklar, aile planlaması ve doğum kontrolünü tanımlayabilmişlerdir. Cinsel uyum ve kendini bilmede iki grup arasında farklılık bulunmazken cinsel tutum ve kendini yönlendirme arasında farklılıkların olduğu görülmektedir (Akt., Bülbül, 2012: 45-57).

Edmonson, McCombs ve Wish (1979), zihinsel engelli bireylerin sosyal, cinsel bilgi ve tutumlarını incelemişlerdir. Denekler, IQ derecesi 27-74 olan, yaşları 18-41 arasında olup kurumlarda yaşayan, 25 kadın ve 25 erkek ile IQ derecesi 23-70 olan ve toplum içinde yaşayan 50 kadın ve 50 erkekten oluşturulmuştur. Çalışma sonunda en yüksek bilgi skoruna sahip olan deneklerin kurumlardaki kadınlar olduğu belirlenmiştir. Kurumdaki kadınlar kendileriyle ilgili olan (âdet, doğum kontrolü, çocuk doğumu ve cinsel yolla bulaşan hastalıklar) konularda kurumdaki erkeklerden ve toplumda yaşayan kadınlardan daha fazla bilgili oldukları belirlenmiştir. Kurumda ya da toplumda yaşayan erkeklerin testlerin hiçbirinde başarılı ya da başarılı olamadıkları görülmüştür. Toplumdaki kadın ve erkeklerin, kurumlardaki gruplara göre mahremiyet, alkol ve ilaç kullanımı konusunda, puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. En az bilgi doğum kontrolü, cinsel yolla bulaşan hastalıklar ve eşcinsellik hakkındadır. Doğum, evlilik, cinsel ilişki, hamilelik, mahremiyet ve alkol-ilaçlar konusundaki tutumlar incelendiğinde, en fazla toplumda yaşayan kadınlar negatif tutum sergilemişlerdir. Doğum, mastürbasyon, mahremiyet ve cinsel ilişki konularında ise en fazla toplumda yaşayan erkekler pozitif tutum göstermişlerdir. Evlilik hakkında kurumlarda yaşayanlar daha pozitif tutum geliştirdikleri belirlenmiştir. Araştırmanın sonucunda zeka seviyesinin cinsel bilgiyi belirleyici olamayacağı, önemli olanın deneyim, bilgilendirme ve ilgi farklılık oluşturma olduğunu vurgulamaktadırlar (Akt., Bülbül, 2012: 45-57).

Coleman ve Murphy (1980), yaptıkları çalışmada, zihinsel engellilere uygulanan cinsel eğitim programlarının etkililiğini değerlendirmek için çeşitli kurumlarda ki yönetici ve personele 131 adet anket uygulamışlardır. Araştırma bulguları zihinsel yetersizlikten etkilenmiş bireylere cinsel eğitimi verecek personelin yetiştirilmesinin önemini ortaya konulmuştur (Akt., Bülbül, 2012: 45-57).

Rimsza ve Niggerman (1982), cinsel istismara uğramış ve tıbbi olarak değerlendirilmiş 311 (kızlarda yaş ortalamaları 9, erkeklerde 7) çocuk ve gencin vaka kayıtlarını incelemişlerdir. Tacizlerin %82'si tacize uğrayanların tanıdığı ya da yakın çevresinde bulunanlar tarafından, sadece %18'i ise yabancılar tarafından gerçekleştirilmiştir. Fiziksel incelemelerde tacize maruz kalanların %23'ünde anormallik saptanmadığı, 7 mağdurun hamile kaldığı tespit edilmiştir (Akt., Bülbül, 2012: 45-57).

McDermott (1999) zihinsel engelli kadınlar için hazırlanan cinsel eğitim ve sağlık programının etkinliğini belirlemeyi amaçlayan bir çalışma yürütmüşlerdir. Program 21 yaş üzerinde 252 katılımcıya uygulanmıştır. Program, cinsel bilgiler, hijyen, sosyal ilişkiler ve cinsel deneyimleri kapsamaktadır. Programın etkililiğini değerlendirmek amacıyla katılımcılara sosyal ve cinsel değerlendirme anketi uygulanmıştır. Çalışma sonunda zihinsel engelli kadınların temizlik konusundaki bilgilerinin arttığı belirlenmiş, programın etkili olduğu ifade edilmiştir (Akt., Bülbül, 2012: 45-57).

Thompson ve Beail (2002), ağır düzeyde zihinsel engeli ve otizmi bulunan 18 yaşındaki bir erkeğin kendini cinsel olarak uyarma ve cinsel zevk almak amacıyla nefes almayı durdurma davranışını ortadan kaldırmayı amaçlamıştır. Araştırma bulguları hedeflenen davranışın ortadan kaldırılmasında mastürbasyon öğretiminin etkili olduğunu gösterir niteliktedir (Akt., Bülbül, 2012: 45-57).

BÖLÜM II

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Bu bölümde sırasıyla araştırma modeli, çalışma grubu, veriler ve toplanması, uygulama ile toplanan verilerin çözümüne ilişkin bilgiler yer almaktadır.

2.1. Araştırma Modeli

Bu çalışma, Rehberlik Araştırma Merkezi tarafından engelli tanısı konularak, rehabilitasyon merkezinde eğitim alan zihinsel engelli ergenlerin cinsel eğitimleri ile ilgili annelerinin görüşleri araştırılmaktadır. Bu çalışmada nitel araştırma modeli ve bu modelin olgu bilim deseni içinde yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır.

Araştırma genel itibari ile nitel araştırma metotları kullanılarak oluşturulmuş fakat araştırma verilerinin aktarımının sağlanması için nicel araştırma metotları da kullanılmıştır.

Nitel araştırma, insan davranışını içinde bulunduğu ortam içerisinde farklı açılardan ele alarak anlamlandırılmasıdır. Nitel araştırmada çoğunlukla üç tür veri toplanır: Çevre ile ilgili veri, süreç ile ilgili veri, algılara ilişkin veri. Bu üç tür veriyi toplamak için araştırmacının bazı nitel veri toplama yöntemlerine kullanması gerekir. Bunlar; görüşme, gözlem, yazılı dokümanların incelenmesidir (Yıldırım ve Şimşek, 1999: 42).

Olgu bilim deseni, farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır. Olgular yaşadığımız dünyada olaylar, deneyimler, algılar, yönelimler, kavramlar ve durumlar gibi çeşitli biçimlerde karşımıza çıkabilmektedir. Bu olgularla günlük yaşantımızda çeşitli biçimlerde karşılaşırız. Bize tümüyle uzak olmayan aynı zamanda da tam anlamını kavrayamadığımız olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalar için olgu bilim uygun bir araştırmadır (Yıldırım ve Şimşek, 1999: 78-81).

Olgu bilim araştırmalarında veri kaynakları araştırmacının odaklandığı olguyu yaşayan ve bu olguyu dışa vurabilecek veya yansıtabilecek bireyler ya da gruplardır. Olgu bilim araştırmalarında başlıca veri toplama aracı görüşmedir. Olgulara ilişkin yaşantıları ve anlamları ortaya çıkarmak için görüşmenin araştırmacılara sunduğu etkileşim, esneklik ve sondalar yoluyla irdeleme özelliklerinin kullanılması gerekmektedir. Araştırmacının görüşülen bireyle güven ve empatiye dayalı bir etkileşim ortamı oluşturabilmesi önemlidir. Böyle bir ortam içinde bireyler kendilerinin bile daha önce farkında olmadıkları ya da üzerinde fazla düşünmedikleri yaşantıları ve anlamları dış vurabilir, ortaya koyabilirler. Olgu bilim araştırmalarında görüşler genellikle uzundur. Yaşantıların derinliğine ortaya konması ve açıklanması için araştırmacının görüşülen birey ya da bireylerle yoğun bir etkileşim içine girmesi gerekir. Bazı olgu bilim araştırmalarında ise birden fazla görüşme yapılması söz konusudur. Bu tür görüşmelerde araştırmacının ulaştığı açıklamaları ve anlamları görüşülen kişiye teyit

ettirme fırsatı olduğu için araştırmanın geçerliliği ve güvenilirliği artmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 1999: 78-81).

Olgu bilim araştırmalarında veri analizi, yaşantıları ve anlamları ortaya çıkarmaya yöneliktir. Bu amaçla yapılan içerik analizinde verinin kavramsallaştırılması ve olguyu tanımlayabilecek temaların ortaya çıkarılması çabası vardır. Sonuçlar doğrudan betimsel bir anlatım ile sunulur ve sık sık doğrudan alıntılara yer verilir. Bunun yanında ortaya çıkan temalar ve örüntüler çerçevesinde elde edilen bulgular açıklanır ve yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 1999: 78-81).

Verilerin analizinde ve sonuçların sunulmasında durum çalışmalarında olduğu gibi birey ya da durum temelli bir yaklaşımda benimsenebilir. Veriler analiz edilebilir ve bulgular karşılaştırmalı olarak sunulabilir. Bu yaklaşımda birey temelli bir veri analizi söz konusudur ve elde edilen bulguların ilgili bireylerin özellikleri çerçevesinde algılanması ve yorumlanması amaçlanır (Yıldırım ve Şimşek, 1999: 78-81).

Olgu bilim araştırmaları olguyu daha iyi tanımamıza ve anlamamıza yardımcı olarak sonuçlar sağlayacak örnekler, açıklamalar ve yaşantılar ortaya koyabilir. Bu yönüyle hem bilimsel alan yazına hem de uygulamaya önemli katkılar getirebilir (Yıldırım ve Şimşek, 1999: 78-81).

Yarı yapılandırılmış görüşme yaklaşımı (görüşme formu yaklaşımı), görüşme sırasında irdelenecek bir sorular veya konular listesini kapsar. “Görüşme formu yöntemi, benzer konulara yönelmek yoluyla değişik insanlardan aynı tür bilgilerin alınması amacıyla hazırlanır” (Patton, 1987: 111). Görüşmeci önceden hazırladığı konu veya alanlara sadık kalarak, hem önceden hazırlanmış soruları sorma, hem de bu sorular konusunda daha ayrıntılı bilgi alma amacı ile ek sorular sorma özgürlüğüne sahiptir. Sorular veya konuların belirli bir öncelik sırasına konulması zorunlu değildir. Görüşme formu, araştırma problemi ile ilgili tüm boyutların ve soruların kapsanmasını güvence altına almak için geliştirilmiş bir yöntemdir. Görüşmeci, görüşme sırasında soruların cümle yapısını ve sırasını değiştirebilir, bazı konuların ayrıntısına girebilir veya daha çok serbest tarzı bir yöntem benimseyebilir. Görüşme formu yaklaşımı, araştırmacı veya görüşmeciye zaman esnekliği sağlar. Örneğin görüşmeci görüşülen birey tarafından yanıtlanmış soruları tekrar sormayabilir, bazı soruları atlayabilir veya sormaktan

vazgeçebilir. Aynı zamanda, belirli bir forma dayalı görüşme, farklı bireylerden daha sistematik ve karşılaştırılabilir bilgi elde etmeyi sağlar. Elde edilen verilerin düzenlenmesi ve analizi daha kolaydır (Yıldırım ve Şimşek, 1999: 150-151)

2.2. Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu; Sultangazi ilçesinde bulunan özel rehabilitasyon merkezine devam eden zihinsel engelli ergenlerin anneleri arasından, gönüllü olarak araştırmaya katılan 20 annedir.

Çalışma grubu, annelerin görüşleri alınarak, zihinsel yetersizliği olan bireylerin ergenlik dönemine geçişle birlikte fiziksel, duygusal, toplumsal ve cinsel gelişimlerine verdikleri tepkiler, annelerin ergenlik dönemindeki çocuklarına cinsel eğitim hakkındaki bilgilendirmeleri ve annelerin hissettikleri değişimleri tanımlanmaya çalışılmıştır.

Çalışma grubunda yer alan anneler belirlenirken; küme örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Toplam 550 tane öğrenci Gülen Güneş Rehabilitasyon Merkez’inde eğitim almaktadır. Bu öğrencilerden 250 öğrenci hafif düzeyde zihinsel engellidir. Hafif düzeyde zihinsel engelli 250 öğrenciden ise, 10-20 yaş aralığına sahip ergen sayısı 70 öğrencidir. Rehabilitasyon merkezi veri kayıtlarından; Sistemik Örnekleme Yöntemi ile alfabetik sırada alınan bu 70 öğrencinin ailelerine ait iletişim bilgilerine ulaşılmıştır. Bu bilgiler ile annelerle iletişime geçilmiş olup 40 anne gönüllü olarak görüşmeye olumlu yanıt vermiştir. Bu 40 anneden sadece 20 anne görüşmelere bire bir katılarak çalışma grubunu oluşturmuştur. Araştırmaya katılan annelerden 9’u kız, 11’i erkek ergen annesidir.

Çalışma grubunun belirlenmesi ile Şubat-Mart 2015 tarihlerinde rehabilitasyon merkezinin görüşme odasında yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerde yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Anneler ile görüşmeler bire bir gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubu ile görüşmeler başlamadan önce, görüşme formunun soruların açık ve anlaşılır olup olmadığı ve geçerli soruların sorulup sorulmadığının sinaması amacı ile pilot görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmelere göre görüşme formuna son şekli verilmiştir. Görüşme süresi 20-30 dakika arasında değişmektedir.

Görüşmelerde annelerin güdülenmeleri ve kendilerini rahat hissetmeleri amacı ile katılımcıların adı, soyadı gibi kimlik bilgileri alınmamıştır.

Görüşmeye başlanırken, araştırmacı kendi kimliğini, konumunu çalışmanın konusunu ve amacını açıklamış olmasına rağmen bazı anneler çalışmanın niçin yapıldığını, nerede kullanılacağını tekrar sormuşlardır. Bu sorular görüşmelerin başında, oluşabilecek yanlış anlamaları önlemek amacı ile araştırmanın seyrini etkilemeyecek şekilde araştırmacı tarafından cevaplandırılmıştır.

2.3. Veri Toplama Araçları

2.3.1. Cinsel Eğitime İlişkin Görüşme Formu

Araştırmada veriler, yarı yapılandırılmış bir görüşme formuyla toplanmıştır. Görüşme formu hazırlanırken konuyla ilgili kişilerle görüşmeler yapılmış, alan yazın incelenmiştir. Hazırlanan sorulara ilişkin görüşler alınmış, araştırmacı tarafından 11 soruluk bir görüşme formu oluşturulmuştur (Ek-3). Görüşme formu hazırlanırken, soruların açık uçlu ve esnek olmasına, “neden” yerine “ne” soruları olmasına dikkat edilmiştir. Görüşme soruları şu şekildedir:

1. Cinsel Eğitim size neyi çağrıştırmaktadır?
2. Ergenlik dönemindeki zihinsel engelli çocuklara “cinsel eğitim” verilmesi hakkında neler düşünüyorsunuz?
3. Ergenlik dönemindeki zihinsel engelli çocuklarınıza cinsellik ile ilgili konuları aktarırken cinsiyet ayrımı yapar mısınız?
4. Ergenlik dönemindeki zihinsel engelli çocuklarınıza cinsellik ile ilgili konuları aktarırken cinsiyet farklılığı konusunu nasıl anlatırsınız?
5. Ergenlik dönemindeki engelli çocuklarınızın cinsellik ile ilgili soruları karşısında; Ne hissedersiniz? Nasıl bir tutum sergilersiniz? Ne zorluklar yaşarsınız?
6. Ergenlik dönemindeki engelli çocuklarınız ile birlikte televizyon seyredirken, bir anda çocuk için zararlı olabilecek yaşına uygun olmayan sahne çıkıyor, Bu durumda ne yaparsınız?

7. Ergenlik dönemindeki zihinsel engelli çocuklarınızın cinsellik ile ilgili sorularına cevap verebilmek için kim ya da nelerden destek alırsınız?
8. Ergenlik dönemindeki zihinsel engelli çocuklarınız; cinsellik ile ilgili yaşantılarını sosyal hayatta nasıl yansıtmaktadır?
9. Ergenlik dönemindeki zihinsel engelli çocuklarınız da gördüğünüz cinsel davranışlar nelerdir?
10. Ergenlik dönemindeki zihinsel engelli çocuklarınızla bedensel değişimleri ile ilgili neler paylaşırsınız?
11. Ergenlik dönemindeki zihinsel engelli çocuklarınıza eğitim verirken engelsiz çocuklarınıza verdiğiniz ile aynı eğitimi mi veriyorsunuz?

2.3.2. Demografik Bilgi Formu

Annelerin ve çocukların demografik bilgilerinin elde edilmesi amacı ile formlar hazırlanmış ve görüşmelerde bu formlar kullanılmıştır (Ek-1, Ek-2).

2.4. Verilerin Toplanması

Veriler toplanırken İstanbul İli Sultangazi ilçesindeki zihinsel engelli ergenlerin anneleri ile görüşmeler yapılmıştır. Nitel bir araştırma olan bu çalışmada olgu bilim deseni ve yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Daha önceden hazırlanmış görüşme soruları annelere sorulmuştur. Annelere görüşme esnasında sorulacak sorularla ilgili kısa bilgilendirmeler yapılmıştır. Araştırmanın verileri, 2014-2015 eğitim öğretim yılında toplanmıştır. Görüşmeler zihinsel yetersizliğe sahip ergenlerin eğitim aldıkları bir rehabilitasyon merkezinde gerçekleştirilmiştir. Rehabilitasyon merkezi müdürü, araştırmacı tarafından önceden bilgilendirilmiş ve anneler ile görüşme yapılmak istenildiği belirtilmiştir. Anneler ile merkezin belirlediği boş bir sınıfta birebir görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşme esnasında veri kaybının yaşanmaması için annelerden ses kayıt cihazı ile kayıt alınması ile ilgili gerekli izinler alınmıştır. Bu bilgilerin gizli tutulacağı annelere bildirilmiştir. Annelere görüşmeler esnasında 11 soru sorulmuştur. Yapılan görüşmelerin her biri yaklaşık 20 ile 30 dakikalık sürelerde gerçekleşmiştir.

2.5. Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Veriler, betimsel analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Betimsel analizde, araştırmadan elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenerek yorumlanır. Betimsel analizde, görüşülen ya da gözlenen bireylerin görüşlerine çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacı ile doğrudan alıntılara sık sık yer verilir. Bu tür analizde amaç elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 1999: 256).

Araştırmadan elde edilen verilerin analizinde dört aşamada izlenmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 1999: 256).

1. Araştırma soruları göz önüne alındığında verilerin hangi başlıklar altında oluşturulabileceğine karar verilmiştir. Bu doğrultuda toplanan bilgilerin beş ana tema altında sınıflanmasına karar verilmiştir. Bunlar;
  - a. Ergenlik dönemindeki engelli çocukların cinsel içerikli yayınlarla karşılaştığında annelerin verdiği tepkiler,
  - b. Ergenlik dönemindeki zihinsel engelli ve normal çocukların cinsel eğitimlerinin verilmesi ile annelerin düşünceleri,
  - c. Cinsel eğitim konusunda annelerin fikirleri ve ergenlik dönemindeki zihinsel engelli çocuklara “cinsel eğitim” verilmesi,
  - d. Ergenlik dönemindeki engelli çocukların cinsellik ile ilgili yaşantılarının sosyal hayatta yansıtması, çocuklarda görülen cinsel davranışlar, çocukların kendi bedensel değişimleri hakkında eğitimleri,
  - e. Ergenlik dönemindeki zihinsel engelli çocuklarının cinsel eğitimde cinsiyet ayrımı, cinsellik ile ilgili soruları karşısında annenin hisleri, çocukların cinsellik ile ilgili sorularına cevap verebilmek için annelerin destek kanalları, çocukların cinsel eğitimde cinsiyet farklılığının çocuğa anlatılmasında annenin yararlandığı kaynaklar olarak belirlenmiştir.

2. Veriler karar verilen temalar altında okunup organize edilmiştir. Bu temalar içinde olası alt temalar çıkartılmış, anlamlı bir şekilde veriler organize edilmiştir. Burada doğrudan alıntılar alınması da sağlanmıştır.
3. Veriler tema ve alt temalar doğrultusunda yazılmıştır.
4. Bulgular ilişkilendirilmiş ve açıklanmıştır.

2.6. Araştırmanın Geçerliği ve Güvenirliği

Araştırmada dış geçerliği sağlamak için ebeveynlerin görüşme sorularına vermiş oldukları cevaplardan alınan cümlelerden örnekler sunulmuş, böylece “doğrudan alıntılar” yapılarak araştırmanın aktarılabiliirliği (dış geçerliği) sağlanmıştır. Dış güvenirlilik için, araştırmada elde edilen veriler ve bu veriler doğrultusunda ulaşılan sonuçlar ve yapılan yorumlar, alan uzmanının incelemesine sunulmuş, elde edilen temaların uygun olduğu bu kişinin görüşü doğrultusunda belirlenmiştir. Geçerlik bilimsel bulguların doğruluğu, güvenirlilik ise bilimsel bulguların tekrarlana bilirligiyle ilgilidir (Le Compte ve Goetz, 1982. Akt., Yurdakul, 2008: 39-67).

BÖLÜM III

ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Çalışmanın bu bölümünde, zihinsel engelli ergenlerin annelerinin cinsel eğitimle ilişkin algılamalarının oluşumu ve bu algılamalardaki farklılıklar ele alınacaktır. İnceleme grubunda yer alan annelerin, hem genel dağılımlarını görmek hem de annelerin cinsel eğitime ilişkin algılayışların etkilediği düşünülen demografik özellikler ve görüşme sonucunda elde edilen temalar incelenecektir.

3.1. Anne ve Babalara Ait Demografik Bilgiler

Tablo 1. Annelerin Yaş Dağılımları

Annelerin Yaş Aralığı	n	f	%
30 ve Altı Yaş	20	1	5
30-40 Yaş	20	9	45
40-50 Yaş	20	7	35
50 ve Üstü Yaş	20	3	15

Araştırmaya katılan annelerin; %5 'i 30 yaş ve altı, %45'i 30-40 yaş aralığında, %35'i 40-50 yaş aralığın da, %15'i 50 yaş ve üzerinde olduğu görülmüştür.

Tablo 2. Annelerin Eğitim Düzeyi Dağılımları

Annelerin Eğitim Düzeyleri	n	f	%
Okuryazar değil	20	6	30
İlkokul mezunu veya terk	20	7	35
Ortaokul	20	4	20
Lise	20	2	10
Üniversite ve üstü	20	1	5

Araştırmaya katılan annelerin; %30'u okuryazar değildir, %35'i ilkokul mezunu veya terk, %20'si ortaokul mezununu, %10'u lise mezunu, %5'i üniversite ve üstü mezun olduğu görülmüştür.

Tablo 3. Annelerin Çalışma Durumları

Annelerin Çalışma Durumu	n	f	%
Ev kadını	20	18	90
Çalışıyor	20	2	10

Araştırmaya katılan annelerin; %90 'ı ev kadını, %10'nun çalışan anne olduğu görülmüştür.

Tablo 4. Ailelerin Gelir Seviyesi

Ailelerin Gelir Seviyesi (TL)	n	f	%
0-1000	20	8	40
1001-2000	20	9	45
2001-3000	20	2	10
3001 ve üzeri	20	1	5

Araştırmaya katılan toplam 20 ailelerin; %45'i 1001-2000 tl,%40'ı 0-1000 tl, %10'u 2001-3000 tl, %5'i 3001 tl ve üzeri toplam gelire sahip olduğu görülmüştür.

Tablo 5. Annelerin Toplam Çocuk Sayıları

Ailelerin Çocuk Sayısı	n	f	%
1 çocuk	20	2	10
2 çocuk	20	9	45
3 çocuk	20	4	20
4 ve üstü çocuk	20	5	25

Araştırmaya katılan annelerin; %10'u tek çocuk sahibi, %45'i iki çocuk sahibi, %20'si 3 çocuk sahibi, %25'i 4 ve üstü çocuk sahibi olduğu görülmüştür.

Tablo 6. Annelerin Doğum Yeri

Annelerin Doğum Yeri	n	f	%
Köy	20	14	70
Kasaba	20	2	10
Şehir	20	4	20

Araştırmaya katılan annelerin; %70'inin köy, %20'si şehir ve %10'unun kasabada doğduğu görülmüştür.

Tablo 7. Annelerin Evlilik Yaşı Dağılımları

Annelerin Evlilik Yaşı Aralığı	n	f	%
15-18 Yaş	20	9	45
19-25 Yaş	20	11	55
26-30 Yaş	20	0	0

Araştırmaya katılan annelerin; %100'ü 26 yaşından önce evlendiği, %45'i 18 yaşından önce evlendiği, %55'i 19-25 yaş aralığında evlendiği görülmüştür.

Tablo 8. Annelerin Çocuk Sahibi Olma Yaşı Dağılımları

Annelerin Çocuk Sahibi Olma Yaşı Aralığı	n	f	%
15-18 Yaş	20	1	5
19-25 Yaş	20	14	70
26-30 Yaş	20	5	25
31 ve Üstü Yaş	20	0	0

Araştırmaya katılan annelerin; %70'inin 19-25 yaşında çocuk sahibi olduğu, %25'inin 26-30 yaşında, %5'inin ise 15-18 yaşlarında çocuk sahibi olduğu görülmüştür.

Tablo 9. Annelerin Kaçınıcı Çocuğunun Engelli Olduğu Dağılımları

Kaçınıcı Çocuğunun Engelli Olarak Doğdu	n	f	%
Birinci çocuğum engellidir	20	7	35
İkinci çocuğum engellidir	20	8	40
Üçüncü çocuğum engellidir	20	3	15
Dördüncü çocuğum engellidir	20	2	10

Araştırmaya katılan annelerin; %40'nın ikinci çocuğu, %35'nin birinci çocuğu, %15'inin üçüncü çocuğu, %10'nun dördüncü çocuğunun engelli olarak doğduğu görülmüştür.

Tablo 10. Annelerin İstanbul'da Yaşam Süreleri Dağılımları

Annelerin İstanbul'da Yaşam Süreleri	n	f	%
0-10 yıl	20	3	15
11-20 yıl	20	9	45
21-30 yıl	20	6	30
31 yıl ve üstü	20	2	10

Araştırmaya katılan annelerin; %45'inin 11-20 yıldır, %30'nun 21-30 yıldır, %15'nin 0-10 yıldır, %10'unun ise 31 yıl ve üzerinde İstanbul'da yaşadığı görülmüştür.

Tablo 11. Babaların Yaş Dağılımları

Babaların Yaş Aralığı	n	f	%
30 yaş ve Altı	20	0	0
30-40 Yaş	20	9	45
40-50 Yaş	20	6	30
50 yaş ve üstü	20	5	25

Toplam 20 babadan; %100'nün 30 yaş ve üzeri olduğu, %45'inin 30-40 yaşlarında olduğu, %30'nun 40-50 yaşlarda olduğu, %25'nin ise 50 yaş ve üzerinde oldukları görülmüştür.

Tablo 12. Babaların Eğitim Düzeyi Dağılımları

Babaların Eğitim Düzeyleri	n	f	%
Okuryazar değil	20	1	5
İlkokul mezunu veya terk	20	11	55
Ortaokul	20	6	30
Lise	20	2	10
Üniversite ve üstü	20	0	0

Toplam 20 babadan ; %5'i okuryazar değildir, %55'i ilkokul mezunu veya terk, %30'u ortaokul mezunu, %10'unun ise lise mezunu olduğu görülmüştür. Üniversite mezunu olan baba olmadığı görülmüştür.

Tablo 13. Ebeveynlerin Akraba Evliliği Durumları

Akraba Evliliği Durumu	n	f	%
Akraba evliliği	20	9	45
Akraba evliliği değil	20	11	55

Toplam 20 ebeveynin; %55 'inin akraba olmadığı, %45'inin ise akraba evliliği yaptığı görülmüştür.

3.2. Çocukların Demografik Bilgileri

Tablo 14. Çocukların Cinsiyetleri

Çocuğun Cinsiyeti	n	f	%
Kız	20	9	45
Erkek	20	11	55

Araştırmaya katılan annelerin ergen engelli çocuklarından; %45 'i kız, %55'inin erkek olduğu görülmüştür.

Tablo 15. Çocukların Yaş Dağılımları

Çocukların Yaş Aralığı	n	f	%
10-12 Yaş	20	4	20
13-15 Yaş	20	8	40
16-18 Yaş	20	8	40

Araştırmaya katılan annelerin ergen engelli çocuklarından; %20 'sinin 10-12 yaş aralığının da, %40'nun 13-15 yaşlarında, %40'nun ise 16-18 yaşlarında olduğu görülmüştür.

Tablo 16. Çocukların Engel Çeşitleri

Çocukların Mental Retardasyon	n	f	%
-------------------------------	---	---	---

Engel Dereceleri

Hafif	20	13	65
Orta	20	4	20
Ağır	20	3	15
Çok Ağır	20	0	0

Araştırmaya katılan annelerin çocuklarından; %65'inin mental retardasyonu hafif, %20'sinin mental retardasyonu orta, %15'inin ise mental retardasyon derecesinin ağır olduğu tespit edilmiştir.

3.3. Annelerin Cinsel Eğitime İlişkin Görüşlerine Dair Bulgular

Bu bölümde anneler ile yapılan görüşmeler sonucunda, sorulara verdikleri cevap ve konuşma anındaki notlara göre, elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 17. Cinsel Eğitim

Annelere Göre Cinsel Eğitim'in Tanımı	n	f	%
Kız ve erkek çocuklarına toplum içerisindeki rollerine uygun davranışları edindirmeye çalışmaktır.	20	7	35
Çocuklara cinsel organları hakkında bilgi vermek	20	1	5
Cinsellikle ilgili kadın ve erkek vücudunun farklılıkları v.b. hakkında bilgi vermek	20	11	55
Ben bilmiyorum ve bu konuyu konuşmak istemiyorum.	20	1	5

“Cinsel Eğitim” size neyi çağrıştırmaktadır? sorusu ile amaçlanan annelerin cinsel eğitim konusunda düşündüklerini açığa çıkarmaktır. Annelerin %55'ine göre; cinsel eğitim, cinsellikle ilgili kadın ve erkek vücudunun farklılıkları v.b. hakkında bilgi vermektir. %35'ine göre; kız ve erkek çocuklarına toplum içerisindeki rollerine uygun davranışları edindirmeye çalışmak, %5'ine göre; çocuklara cinsel organları hakkında

bilgi vermek, diğer %5'ine göre ise bu konu hakkında konuşmak istemediklerini ve bilgileri olmadığını düşünmektedirler (Tablo 17).

Tablo 18. Ergenlik Dönemindeki Zihinsel Engelli Çocuklara “Cinsel Eğitim” Verilmesi Hakkındaki Anne Görüşleri

Annelere Göre Cinsel Eğitimin Zamanı veya Görüşleri	n	f	%
Çocuk cinsel eğitim ile ilgili soru sormaya başladığında veriyorum ve\ veya verilmelidir.	20	2	10
Çocuğun biyolojik yaşı geldiğinde veriyorum ve\ veya verilmelidir.	20	14	70
Çocuklara cinsel eğitim ile ilgili bilgi verilmesini uygun bulmuyorum.	20	2	10
Çocuğum <i>Ağır mental</i> olduğundan dolayı öğretsem de anlamayacağını düşündüğüm için cinsel eğitim vermiyorum.	20	2	10

Ergenlik dönemindeki zihinsel engelli çocuklara “cinsel eğitim” verilmesi hakkında neler düşünüyorsunuz? sorusu ile amaçlanan annelerin zihinsel engelli çocuklara “cinsel eğitim” verilmesi hakkında neler yaptıklarını ve neler düşündüklerini belirlemektir. Buna göre; annelerin %70'i çocuğun biyolojik yaşı geldiğinde %10'u

çocuk cinsel eğitim ile ilgili soru sormaya başladığında cinsel eğitim verdiklerini, %10'u çocuklara cinsel eğitim ile ilgili bilgi verilmesini uygun bulmadıklarını, %10'u çocuğu ağır mental olduğundan dolayı öğretsem de anlamayacağını düşündüğü için cinsel eğitim vermediğini belirtmiştir (Tablo 18) .

Tablo 19. Ergenlik Dönemindeki Çocuklarınızın Cinsel Eğitimde Cinsiyet Ayrımı

Annelere Göre; Cinsel Eğitiminde Cinsiyet Ayrımı	n	f	%
Ergenlik dönemindeki çocuğuma cinsel eğitim verirken cinsiyet ayrımı yaparım. Ben kızlarıma, Babaları ise erkek çocuğuma eğitim verir.	20	9	45
Ergenlik dönemindeki çocuğuma cinsel eğitim verirken cinsiyet ayrımı yapmam.	20	11	55

Ergenlik dönemindeki çocuklarınıza cinsellik ile ilgili konuları aktarırken cinsiyet ayrımı yapar mısınız? sorusu ile amaçlanan annelerin çocuklarına cinsellik ile ilgili konuları aktarırken cinsiyet ayrımı yapıp yapmadığının belirlenmesi ve bu konuda çocuğa olan yaklaşımının tespit edilmesidir. Buna göre; annelerin %55'i cinsiyet ayrımı yapmadığını belirtirken, %45 i ise annelerin kızlarına, babaların ise erkek çocuğuna eğitim verdiğini belirtilmiştir (Tablo 19).

Tablo 20. Ergenlik Dönemindeki Engelli Çocuklarınızın Cinsel Eğitimde Cinsiyet Farklılığının Çocuğa Anlatılmasında Annenin Yararlandığı Kaynaklar

Annelere Göre; Ergenlik dönemindeki Cinsel Eğitimde Cinsiyet Farklılığının Çocuğa Anlatılması	n	f	%
Babası anlatacağı için bu konuya karışmam.	20	3	15
Kitaplardan yardım alırım	20	2	10
İnternette faydalanarak bilgi veririm.	20	1	5
Ergenlik dönemindeki çocuğuma cinsel eğitim verirken, kendi bilgi ve deneyimlerimi aktarırım.	20	13	65
Ergenlik dönemindeki çocuğuma cinsel eğitim verirken, aile yetişkinleri toplanarak konu hakkında bilgi veririz.	20	1	5

Ergenlik dönemindeki çocuklarınıza cinsiyet farklılığı konusunu nasıl anlatırsınız? sorusundaki amaç annelerin çocuklarına cinsellik ile ilgili konularda cinsiyet farklılığını anlatırken annenin yararlandığı kaynaklar ve bunların çocuğa nasıl yansıtıldığının belirlenmesidir. Buna göre; annelerin %65'i ergenlik dönemindeki

çocuğuna cinsel eğitim verirken, kendi bilgi ve deneyimlerimi aktardığını, %15'i bu konuyu babasının anlatması gerektiğini düşündüğü için üzerinde durmadığını, %10'u kitaplardan destek aldığını, %5'i internetten faydalandığını, %5'i ise yetişkin aile bireyleri toplanarak çocuca bilgi verdiklerini belirtmişlerdir (Tablo 20).

Tablo 21. Ergenlik Dönemindeki Engelli Çocukların Cinsellik ile ilgili Soruları Karşısında Annenin Hisleri

Ergenlik dönemindeki engelli çocukların cinsellik ile ilgili soruları karşısında annelerin hisleri	n	f	%
Bu sorularını normal karşılayıp cevaplamaya çalışıyorum.	20	3	15
Bu soruları ile karşılaştığımda korkuyor ve ne yapacağımı bilmiyorum.	20	5	25
Bu soruları ile karşılaştığımda kızıyor ve konuyu değiştiriyorum.	20	2	10
Bu soruları ile karşılaştığımda mutlu oluyor cevaplamaya çalışıyorum.	20	5	25

Bu soruları ile karşılaştığımda üzülüyor ve ne yapacağımı bilmiyorum.	20	4	20
Bu soruları ile karşılaştığımda heyecanlanıyor ve ne yapacağımı bilmiyorum.	20	1	5

Ergenlik dönemindeki engelli çocukların cinsellik ile ilgili soruları karşısında ne hissedersiniz? sorusu ile amaçlanan annenin bu konudaki hislerinin belirlenmesidir. Buna göre annelerin %25'i korktuklarını, %25'i mutlu olduklarını, %20'si üzülüp ne yapacağını bilemediklerini, %15'i normal karşıladıklarını, %10'u kızdıklarını ve konuyu değiştirdiklerini, %5'i ise heyecanlanıp ne yapacaklarını bilemediklerini belirtmiştir (Tablo 21).

Tablo 22. Ergenlik Dönemindeki Engelli Çocukların Cinsel İçerikli Yayınlarla Karşılaştığında Annelerin Verdiği Tepkiler

Ergenlik dönemindeki engelli çocuklarımız ile birlikte televizyon seyrederken, bir anda çocuk için zararlı olabilecek yaşına uygun olmayan sahne çıkıyor, Bu durumda ne yaparsınız?	n	f	%
Heyecanlanarak hemen kanalı değiştiririm.	20	12	60
Normal olarak izlemeye devam ederim.	20	8	40

Ergenlik dönemindeki engelli çocuklarımız ile birlikte televizyon seyrederken, bir anda çocuk için zararlı olabilecek yaşına uygun olmayan sahne çıkıyor, Bu durumda ne yaparsınız? sorusundaki amaç annelerin, ergenlik dönemindeki engelli çocukları ile birlikteyken sosyal olarak cinsel olgular ile karşılaştıklarında ne yaptıklarının araştırılmasıdır. Buna göre anneler, %60'ı heyecanlanarak kanalı değiştirdiklerini, %40'ı ise bu konuyu normal gördüklerini ve izlemeye devam ettiklerini belirtmişlerdir (Tablo 22) .

Tablo 23. Ergenlik Dönemindeki Engelli Çocuklarımızın Cinsellik ile İlgili Sorularına Cevap Verebilmek için Annelerin Destek Kanalları

Ergenlik Dönemindeki Engelli Çocuklarımızın Cinsellik ile İlgili Sorularına Cevap Verebilmek için Annelerin Destek Aldığı Kanallar	n	f	%
Akrabalarım danışırım	20	4	20
Kimseden yardım almam, kendim cevaplarım	20	3	15
Komşu ve arkadaşlarıma sorarım	20	1	5

Uzman veya öğretmenlere danışırım	20	9	45
İnternette araştırırım	20	1	5
Eşime sorarım	20	1	5
Çocuğum soru sormaz, sorsa da ben tersler ve cevaplamam	20	1	5

Ergenlik dönemindeki engelli çocuklarınızın cinsellik ile ilgili sorularına cevap verebilmek için kim yada nelerden destek alırsınız? sorusundaki amaç annelerin, ergenlik dönemindeki engelli çocuklarının cinsellik ile ilgili sorularına cevap verebilmek için bilgi aldıkları iletişim kanallarının tespit edilmesidir. Buna göre, %45'i uzman ve öğretmenlere danıştıklarını, %20 akrabalarına danıştıklarını, %15'i kimseden yardım almadan kendisinin cevapladığını, %5'i komşu ve arkadaşlarına sorduğunu, %5'i internette araştırdığını, %5'i eşine sorduğunu ve %5'i ise çocuğun bu konudaki sorularını tersleyerek engellediğini belirtmiştir (Tablo 23).

Tablo 24. Ergenlik Dönemindeki Engelli Çocukların Cinsellik ile İlgili Yaşantılarının Sosyal Hayatta Yansıtması

Ergenlik dönemindeki engelli çocuklarınız, cinsellik ile ilgili yaşantılarınızı sosyal hayatta nasıl yansıtmaktadır?	n	f	%
--	---	---	---

Diğer çocukların cinsel organına dokunmak istemektedir.	20	2	10
Sürekli evlenmek istediğini söylüyor.	20	3	15
Bayan gördüğünde sarılmak istiyor.	20	3	15
Kendi cinsel organı ile oynuyor.	20	1	5
Aynada kendi vücudunu inceliyor.	20	3	15
Etrafındaki herkese sevdiği kişiden bahsediyor.	20	4	20
Sevdiği olduğunu gizlemeye çalışır	20	1	5
Böyle davranışları yoktur.	20	3	15

Ergenlik dönemindeki engelli çocuklarımız; cinsellik ile ilgili yaşantılarını sosyal hayatta nasıl yansıtmaktadır? sorusundaki amaç, ergenlik dönemindeki engelli çocukların cinsellik ile ilgili yaşantılarının sosyal hayatta nasıl yansıttıklarının belirlenmesidir. Buna göre, %20'i sevdiği kişiyi herkese tekrar anlatıyor, %15'i bayan gördüğünde sarılmak istiyor, %15'i sürekli evlenmek istediğini söylüyor, %15'i aynada kendi vücudunu inceliyor, %5'i kendi cinsel organı ile oynuyor, %5'ise sevgilisi olduğunu gizlemeye çalışıyor, %10'u diğer çocukların cinsel organlarına dokunmak istemektedir (Tablo 24).

Tablo 25. Ergenlik Dönemindeki Zihinsel Engelli Çocuklarda Görülen Cinsel Davranışlar

Ergenlik dönemindeki zihinsel engelli çocuklarınız da gördüğünüz cinsel davranışlar nelerdir?	n	f	%
Göğüsleri ile oynama	20	3	15
Porno izleme ve mastürbasyon yapma	20	8	40
El şakaları	20	2	10
Erkeklerin yanında bulunmak isteme	20	1	5
Küfürlü konuşma	20	2	10
Şu ana kadar rastlamadım	20	3	15
Evden kaçıp cinsel ilişkiye girmesi ve sonra pişman olması	20	1	5

Ergenlik dönemindeki zihinsel engelli çocuklarınız da gördüğünüz cinsel davranışlar nelerdir? sorusundaki amaç ergenlik dönemindeki zihinsel engelli çocuklarda görülen cinsel davranışların belirlenmesidir. Buna göre çocukların, %40'ı porno izleyerek ve mastürbasyon yaptıkları, %15'i göğüsleri ile oynadıkları, %10'u küfürlü konuştukları, %5'i ise evden kaçıp cinsel ilişkiye girdikten sonra pişman oldukları, %10'u erkeklerin yanında bulunmak istediklerini, %10'u el şakaları yaptıkları, %15'i ise çocukların böyle hareketlerine rastlamadığını belirlenmiştir (Tablo 25).

Tablo 26. Ergenlik Dönemindeki Zihinsel Engelli Çocukların Bedensel Değişimleri Hakkında Eğitimi

Ergenlik dönemindeki zihinsel engelli çocuklarımızla bedensel değişimleri ile ilgili neler paylaşırsınız?	n	f	%
Çocuğun vücut temizliği, banyo yapması, pet kullanımı, vücut kıllarının temizlenmesi, sakal tıraşı, saç taraması vb. öğretirim, kontrol ederim ve yapamadığında ben yaparım.	20	12	60
Bilgi vermem, kendisi öğrenir.	20	8	40

Ergenlik dönemindeki zihinsel engelli çocuklarımızla bedensel değişimleri ile ilgili neler paylaşırsınız? sorudaki amaç annelerin, ergenlik dönemindeki zihinsel engelli çocuklarının bedensel değişimleri ile ilgili olarak çocuklarla neler paylaştıklarının belirlenmesidir. Buna göre, %60'ı çocuğun vücut temizliği, banyo yapması, pet kullanımı, vücut kıllarının temizlenmesi, sakal tıraşı, saç taraması v.b öğrettikleri, sık sık kontrol ettikleri ve çocuk yapamadığında annelerin yaptığı, %40'ı ise hiçbir şey yapmadıkları ve her şeyi çocuğa bıraktıkları tespit edilmiştir (Tablo 26).

Tablo 27. Ergenlik Dönemindeki Zihinsel Engelli ve Normal Çocukların Cinsel Eğitimlerinin Farkları

Ergenlik dönemindeki zihinsel engelli çocuklarınıza eğitim verirken normal çocuklarınıza verdiğiniz eğitim ile aynı eğitimi mi veriyorsunuz?	n	f	%
Zihinsel engelli çocuğuma cinsel eğitim veriyorum. Fakat normal çocuğuma vermiyorum.	20	3	15
Her iki çocuğuma da veriyorum.	20	12	60
Her iki çocuğa da verme taraftarı değilim.	20	3	15
Zihinsel engelli çocuğum anlattığımda anlamadığı için cinsel eğitim vermiyorum.	20	1	5
Bu konu hakkında düşünmek istiyorum.	20	1	5

Ergenlik dönemindeki zihinsel engelli çocuklarınıza eğitim verirken normal çocuklarınıza verdiğiniz eğitim ile aynı eğitimi mi veriyorsunuz? sorusundaki amaç, ergenlik dönemindeki zihinsel engelli ve normal çocukların cinsel eğitimlerinde annelerin yaklaşım farklarının olup olmadığının belirlenmesidir. Buna göre, %15'i zihinsel engelli çocuğa eğitim verdiğini fakat normal çocukların doğal olarak öğrenebileceğini düşündükleri, %60'ı her iki durumda da eğitim verdiklerini, %5'i zihinsel engelli çocuğun anlatılmasına rağmen anlamadığını düşündüğü için eğitim vermediğini, %5'lik kısmın ise bu konuda düşünmek ve konuşmak istemediklerini belirtmişlerdir (Tablo 27).

3.4. Annelerin Cinsel Eğitime İlişkin Görüşlerine Dair Temalar

Bu bölümde araştırmanın bulguları 5 tema altında toplanmıştır.

Tema 1. Cinsel İçerikli Yayınlarla Karşılaştığında Annelerin Verdiği Tepkiler

Ergenlik dönemindeki engelli çocukların cinsel içerikli yayınlarla karşılaştığında örneğin, ergenlik dönemindeki engelli çocukları ile birlikte televizyon seyredirken bir anda çocuk için zararlı olabilecek yaşına uygun olmayan sahne çıktığında annelerin verdiği tepkilerini çeşitli şekillerde açıklamışlardır.

Anne 1 *“aynı ortamda T.V’ de cinsel içerikli bir şey varsa biz tepki vermeden çocuk kanalı değiştiriyor.”* şeklinde ifade etmiştir.

Anne 2 *“televizyon izlerken çocuğun yaşına uygun olmayan sahne çıktığında çocuğun dikkati dağınık olduğu için anlamıyor. Ama eşim benim bakmamada izin vermiyor; kanalı değiştiriyor.”* şeklinde ifade etmiştir.

Anne 5 *“Akşamları televizyon izlerken açık bir sahne çıktığında biz izlemeye devam ediyoruz. Çocuk ayıp diyerek yüzünü kapatıyor.”* şeklinde ifade etmiştir.

Anne 6, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17 *“televizyon izlerken açık bir sahne olduğunda anne kanalı değiştirdiğini çünkü çocukların günlük hayatlarında taklit etmeye çalışacaklarını düşündüklerini belirtmiştir.”* şeklinde ifade etmişlerdir. Diğer anneler bu konuda yorumda bulunmamışlardır.

Tema 2. Ergenlik Dönemindeki Zihinsel Engelli ve Normal Çocukların Cinsel Eğitimlerinin Verilmesi ile Annelerin Düşünceleri

Annelerin, ergenlik dönemindeki zihinsel engelli ve normal çocuklarına cinsel eğitimlerinin verilmesi ile ilgili olarak verdiği tepkilerini çeşitli şekillerde açıklamışlardır.

Anne 3, 6, 8 11, 12, 13, 14 15, 16, 18, 19, 20 “Her iki çocuğa da eşit olarak veririm. Benim için fark etmez “ şeklinde ifade etmiştir.

Anne 1, 5, 10 “Engelli çocuğa bu eğitim daha fazla verilmelidir. Diğer çocuk kendi de öğrenir.” şeklinde ifade etmiştir.

Anne 4, 7, 17 “Her ikisine de verme taraftarı değilim. Her ikisi de kendi öğrensin.” şeklinde ifade etmiştir.

Anne 9 “Düşünmem lazım bu konuda yorumum yoktur. “ şeklinde ifade etmiştir.

Tema 3. Cinsel Eğitim Konusunda Annelerin Fikirleri ve Ergenlik Dönemindeki Zihinsel Engelli Çocuklara “Cinsel Eğitim” Verilmesi

Annelerin cinsel eğitimin tanımı ve bu konudaki düşüncelerinin ne olduğu, ergenlik dönemindeki zihinsel engelli çocuklara “cinsel eğitim” verilmesi hakkındaki düşünceleri ve hayatında uyguladıklarını çeşitli şekillerde açıklamışlardır.

Buna göre “cinsel eğitim” verilmesi hakkındaki anne görüşleri;

Anne 1, 5, 6, 7, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 20 “Çocuğun biyolojik yaşı geldiğinde cinsel eğitimin verilmesi gerektiğine inanıyorum.” şeklinde ifade etmiştir.

Anne 2 ve 9 “Cinselliği ne kadar bilirse o kadar kötü olur. O yüzden verilmesine karşıyım. Çocuk ergenliğini tamamladıktan sonra 18-19 yaşından sonra cinsellik ile ilgili bilgi verilmelidir. “şeklinde ifade etmiştir.

Anne 8 “Çocuğum ağır mental olduğu için anlatsam da anlamıyor. Anlayacak gibi olsa verilmelidir.” şeklinde ifade etmiştir.

Anne 10 ve 19 “Çocuk sorduğunda eğitim verilmelidir. Yoksa daha önce verilmemelidir.” şeklinde ifade etmiştir.

Anne 4 “Babası anlatmalıdır.” şeklinde ifade etmiştir.

Buna göre “cinsel eğitim” hakkındaki anne görüşleri;

Anne 1, 7, 8, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 20 “Kadın ve erkek vücudunun farklılıkları hakkında bilgi verilmektir.” şeklinde ifade etmiştir.

Anne 2, 3, 4, 6, 12, 17, 18 “Kız ve erkek çocuklarına toplum içerisinde rollerine uygun davranışlar edindirmeyi amaçlamaktadır.” şeklinde ifade etmiştir.

Anne 9 “Ben bilmem. Bu konuları konuşmak istemem.” şeklinde ifade etmiştir.

Anne 5 “Ergenlikle ilgili bilgi vermek.” şeklinde ifade etmiştir.

Anne 19 “*Hayatta var olan toplumca yok sayılan, önemli insan gereksinimidir.*” şeklinde ifade etmiştir.

Tema 4. Ergenlik Dönemindeki Engelli Çocukların Cinsellik İle İlgili Yaşantılarının Sosyal Hayatta Yansıtması, Çocuklarda Görülen Cinsel Davranışlar, Çocukların Kendi Bedensel Değişimleri Hakkında Eğitimleri

Annelerin, ergenlik dönemindeki zihinsel engelli çocuklarının bedensel değişimleri ile ilgili olarak çocuklarla neler paylaştıklarının, çocuklarda görülen cinsel davranışların, çocukların cinsellik ile ilgili yaşantılarının sosyal hayatta nasıl yansıttıklarına ait bulgulara yer verilmiştir.

Anne 1, 3, 5, 6, 8, 12, 13, 14, 16, 18, 19, 20 “*Çocuğun vücut temizliği, banyo yapması, pet kullanımı, vücut kıllarının temizlenmesi, sakal tıraşı, saç taraması v.b öğrettiğini, kontrol ettiğini ve çocuk yapamadığında kendisinin yaptığı* “ şeklinde ifade etmiştir.

Anne 1 “*Cinsel davranışlar, Evden birkaç kez kaçıp erkeklerle buluşması ve eve geldikten sonra pişman olup bunları bana anlatması. Açık kıyafetler giyinmek istemesi, sürekli karşı cinsin ilgisini çekmek istemesi.*” şeklinde ifade etmiştir.

Diğer anneler ise “*çocukların cinsel istismarı anlama konusunda yetersiz olduğunu düşündükleri için, çocukları yanlarından ayırmamaya çalıştıklarını, fakat her zaman bunun mümkün olmadığını ve ayrıldıkları zaman ise cinsel istismara uğradıkları*” şeklinde ifade etmiştir.

Anne 8, 9, 16 “*Cinsel davranışlar; Şuana kadar bir davranış görmediğini. Gece yatarken altını bezlediğini, çocuğun bezi istemediğini birde sürekli annenin yanında yatmak istediğini belirtmiştir.*” şeklinde ifade etmiştir.

Anne 10 “*Çocuğa mastürbasyon eğitimi vermediklerini, çocuğun kendi keline öğrenmesi için anne her gece dua ettiği* “ şeklinde ifade etmiştir.

Anne 12 “*Adet dönemine giren zihinsel engelli ergenin adet olduğunun babasından sakladıkları*” şeklinde ifade etmiştir.

Cinsel davranışlarda diğer annelerin görüşleri; *Göğüsleri ile oynama, Porno izleme ve mastürbasyon, el şakaları, erkeklerin yanında olmak isteme, küfürlü konuşma olduğu konusunda ortak fikirdedirler.*

Anne 13, 12, 19, 20, 3, 1 “*Çocukların cinsellik ile ilgili yaşantılarının sosyal hayatta yansıtmasında sürekli etrafındaki insanlara aşık olduğunu anlatması ve aşık olduğu kişiden bahsetmesi, arkadaşları ile bu konuları konuşması, sürekli evlenmek istedikleri.*” şeklinde ifade etmiştir.

Anne 2, 5, 6, 7, 11, 15, 18 “*Çocukların cinsellik ile ilgili yaşantılarının sosyal hayatta yansıtmasında cinsel organı ile oynama, diğer çocukların cinsel organına dokunmak istemesi, aynada kendi vücudunu inceleyerek açık kıyafetler giymesi, bayan gördüğünde sarılmak istediği*” şeklinde ifade etmiştir.

Anne 4 “*Çocukların cinsellik ile ilgili yaşantılarının sosyal hayatta yansıtmasında, sürekli televizyon izlediğini ve özellikle geceleri porno filimler izleyip kendine mastürbasyon yaptığını, fakat hiç bugüne kadar birine aşık olmadığını, aşık olmasını ve evlenmesini çok istediğini, kendisi öldükten sonra kimin bakacağı konusunda endişelendiğini belirtmiştir.*” şeklinde ifade etmiştir.

Tema 5. Ergenlik Dönemindeki Zihinsel Engelli Çocuklarınızın Cinsel Eğitimde Cinsiyet Ayrımı, Cinsellik İle İlgili Soruları Karşısında Annenin Hisleri, Çocukların Cinsellik İle İlgili Sorularına Cevap Verebilmek için Annelerin Destek Kanalları, Çocukların Cinsel Eğitimde Cinsiyetin Farklılığının Çocuğa Anlatılmasında Annenin Yararlandığı Kaynaklar

Anne 1, 2, 4, 5, 7, 9, 13, 14, 17 “*Ergenlik dönemindeki çocuğuma cinsel eğitim verirken cinsiyet ayrımı yaparım. Ben kızlarıma, babaları ise erkek çocuğuma eğitim verir.*” şeklinde ifade etmiştir.

Anne 3, 6, 8, 10, 12, 11, 15, 16, 18, 19, 20 “*Ergenlik dönemindeki çocuğuma cinsel eğitim verirken cinsiyet ayrımı yapmadığı.*” şeklinde ifade etmiştir.

Anne 1, 10, 8, 16, 14, 18, 19, 20 “*Ergenlik dönemindeki çocuklarınızın cinsellik ile ilgili soruları karşısında; bu soruları ile karşılaştığımda mutlu oluyor ve normal karşılayıp cevaplamaya çalışıyorum. Çocuk sorduğunda biliyorsam cevaplarım. Ama*

hiç böyle soru gelmiyor. Çocuğun cinsellikle ilgili sorularından korkmuyorum. Keşke sorsa diyorum. Çocuğun sorduğu sorulara bildiğim kadarını anlatmaya çalışırım. Bazen çocuğun sorusuna yetersiz kalırım diye korkuyorum” şeklinde ifade etmiştir.

Anne 3, 6, 4, 17, 5, 12, 13, 9, 11 “Ergenlik dönemindeki çocuklarınızın cinsellik ile ilgili soruları karşısında; konuyu duymazdan gelirim. Çünkü çocuğun bu sorularını nasıl cevap vereceğimi bilmiyorum. Böyle sorular karşısında sinirleniyorum, Çocuk bana cinsellikle ilgili sorular sorduğunda nasıl davranacağımı bilmiyorum. Çocuklarda bana bu soruları sormaz, Üzülüyorum çünkü hiçbir zaman tam bir olgunluğa erişeceğini düşünmüyorum. Sen hastasın iyileşene kadar beklemem gerekir dedikleri sorular karşısında korkarak ne yapacaklarını bilemedikleri, üzüldükleri, heyecanlandıkları ve ne yapacaklarını bilemediklerini belirtmişlerdir.” şeklinde ifade etmiştir.

Anne 20, 19, 18, 17, 16, 15, 8, 6, 5 “ Ergenlik dönemindeki zihinsel engelli çocuklarınızın cinsellik ile ilgili sorularına cevap verebilmek için annelerin destek aldığı kanallardan uzman ve öğretmenlere danıştıkları “ şeklinde ifade etmiştir.

Anne 1, 2, 3, 4, 7, 9, 11, 12, 13, 14 “ergenlik dönemindeki zihinsel engelli çocuklarınızın cinsellik ile ilgili sorularına cevap verebilmek için annelerin destek aldığı kanalların; akrabalarına danıştıkları, komşu ve arkadaşlarına sordukları, internetten araştırdıkları, eşine danıştığı, kimseden yardım almadan kendisi cevapladıklarını belirtmişlerdir.” şeklinde ifade etmiştir.

TARTIŞMA ve YORUM

Cinsel içerikli yayınlarla karşılaştığında annelerin verdiği tepkiler; zihinsel engelli ergenler, normal ergenler gibi beğenilmek, cinsel isteklerini gidermek, karşı cins tarafından tercih edilmek istediklerine işaret eder, zihinsel engellilerin televizyon ya da filmlerde sıklıkla gördükleri çekici, baştan çıkartıcı davranışları taklit etmeye çalıştıklarını, bu davranışlarının da onları cinselliğin bir çeşidinin içine ittiğini vurgulamış; ayrıca ilgiye ve uygun bulunmaya, sömürüldüklerine dikkat edemeyecek kadar aç olduklarından cinsel olarak kullanıldıklarını anlayamadıklarını belirtmiştir (Bernestein, 1985: 50-61).

Araştırmada, ebeveynler arası izlenmemeye yönelik baskı oluşturulduğu, çocukların utanma davranışlarının baskın olduğu, anneler televizyonda gördükleri

cinsel içerikli sahneleri, günlük hayatlarında taklit etmeye çalışacaklarını düşündüklerinden dolayı bu görüntüleri izlemeye izin vermedikleri tespit edilmiştir. Bu bulgular Bernestein (1985)'ın görüşü ile paralellik göstermektedir.

Ergenlik dönemindeki zihinsel engelli ve normal çocukların cinsel eğitimlerinin verilmesi, annelerin düşünceleri ile ilgili literatüre bakıldığında; Gordon (1975) zihinsel engellilerin kendileriyle alay edilmemesi, saf muamelesi yapılmaması ve gözetime muhtaç olmamaları için normallerden daha iyi bilgilendirilmeleri gerektiğini belirtmiştir (Akt., Bernestein, 1985: 50-61). Bu çalışmanın bulguları; annelerin zihinsel engelli veya normal ergenlerde ayırım yapmama taraftarı oldukları ve engellilere daha fazla eğitim verdiği, Gordon (1975)'un bulguları ile paralellik göstermektedir.

Cinsel eğitim konusunda annelerin fikirleri ve ergenlik dönemindeki zihinsel engelli çocuklara “cinsel eğitim” verilmesi ile ilgili literatüre bakıldığında; Shindell (1975) ve Kempton (1972) cinsel eğitimin önemli olduğunu, çünkü zihin engellilerin kendilerine gösterilen ilgiye aşırı sevgiyle cevap verdiklerini belirtmektedirler. Zihin engellilerin yargıları zayıf ve dışa vurma kabiliyetleri sınırlı olabilir. Cinsel istismar taleplerini, istismar edildiklerini bilmeden mantıksız bir sessizlik ile kabullenebilirler. Çocuğunun cinsellik hakkında yeterli bilgileri yoktur. Doğru ve doğru olmayı kavramalarında sorun yaşadıklarından dolayı çabuk kandırılabilir ve ürkütülebilirler. Yaşlılarından ve kitaplardan doğru bilgileri temin etmeleri genellikle mümkün değildir. Kendilerinden farklı bireylerin yaşamlarını izleyerek çıkarımlarda bulunmaları kolay olmamaktadır (Akt., Chapman ve Pitceathly, 1985: 227).

Craft ve Craft (1988) cinsel eğitimde zihinsel engelli gençlerin kendilerini, vücutlarını ve duygularını anlayabilmek için daha fazla yardıma ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir (Akt., Chapman ve Pitceathly, 1985: 229). Penny ve Chawatay'a (1982: 40-45) zihinsel engellilerin çocukluk döneminde öğrendiklerinin daha kalıcı olması nedeni ile de uygun erken eğitim büyük önem taşıdığını belirtmişlerdir. Robinson ve Robinson (1965) ise zihinsel engellilerin, bir durumdan diğerine kolayca genelleştirme yapamadıklarını, bildiklerini yeni durumlara transfer edebilmeleri için özel yardım gerekeceğini belirtmişlerdir (Akt., Penny, 1982: 205). Bernstein (1985: 50-61) biyolojik bilgileri anlamadaki yetersiz kapasitelerinin zihinsel engellilere cinselliği öğretirken

yaşanan problemleri daha da arttırdığını belirtir. Penny ve Chawatay (1982: 40-45) ise zihinsel engellilerin sosyal uyumlarındaki olası bozuklukların, cinsel eğitimleri için de özel problemler yaratabileceğinin muhtemel olduğunu belirtmektedirler. Robinson ve Robinson (1965) ile Craft ve Craft (1988)'da uygun erken eğitimin olmaması halinde büyük problemlerin ortaya çıkabileceğini belirtmişlerdir (Akt., Penny, 1982: 205). Vockell ve Mattick, (1972), cinsellikleri hakkındaki bilgileri evinden, akranlarından elde ederler (Akt., Penny, 1982: 204). Gordon (1973), en iyi eğitimin bir kısmının resmi anlamda yeteneksiz insanlarca yapıldığını, bunların uygun arkadaşça tutumları olduğunu ve cinsellikle ilgili kendi hislerini cesaretle karşılayabildiklerini belirtmiştir (Akt., Bernstein, 1985: 50-61).

Bu araştırma sonuçları da, annelerin çoğunluğu çocuğun biyolojik yaşı geldiğinde cinsel eğitim verdiklerini ve verilmesi gerekliliğini düşünmekle birlikte mental yetersizliğe sahip çocuklarına kendileri yeterli eğitimi veremeyeceklerini göstermiştir. Bu bulgular, Shindell (1975), Kempton (1985), Craft, Penny ve Chawatay'ın (1982) görüşleri ile paralellik göstermektedir.

Ergenlik dönemindeki engelli çocukların cinsellik ile ilgili yaşantılarının sosyal hayatta yansıtması, çocuklarda görülen cinsel davranışlar, çocukların kendi bedensel değişimleri hakkında eğitimleri ile ilgili literatür incelenmiştir. Monat (1982)'ın zihinsel engelli ergenlerin cinsel özellikleri ile ilgili araştırmasına göre; hafif düzeydeki zihinsel engelliler cinsel isteklerini sağlıklı ergenler gibi öğrenerek kontrolü altına alabileceklerini, orta düzeydeki zihinsel engellilerin cinselliği yaşama ve anlama konusunda daha fazla desteğe ihtiyaç duydukları, ağır düzeydeki zihinsel engellilerin cinsel isteklerini az kontrol edebildiklerini ve cinsel gelişimlerini tam anlamıyla gerçekleştiremediklerini, çok ağır derecedeki zihinsel engellilerin ise eğer cinsel davranış gösterebiliyorsa, çok basit olarak zarar görecektir şekilde mastürbasyon yapabildiklerini ortaya koymuştur (Akt., Chapman ve Pitceathly, 1982: 228). Craft ve Craft (1988) ise zihinsel engelli erkek çocuk ailelerinin, çoğunlukla mastürbasyon ve bu konuya nasıl değinmeleri gerektiği konusunda endişeli olduklarını belirtmişlerdir (Akt., Chapman ve Pitceathly, 1982: 228). Özkorumak (2009)'a göre; anne ve babalar, bireyin ergenlik dönemine girişi ile birlikte yaşanan cinsel değişiklikler hakkında

ergenleri bilgilendirirken, cinsellik hususunda bilgilendirmedikleri görülmüştür. Ergenlere ebeveynleri tarafından gerekli cinsel eğitim verilmeyerek ergenlerin cinsellikten uzak tutulmaya çalıştıkları ve bunun sonucunda da doğru olmayan cinsel eylemlere sebebiyet verebildiği belirtilmiştir (Özkorumak, 2009: 37-38). Mandan Sürücü (2009)'ye göre; kadın erkek arasındaki fark, beden bölümlenmelerinin isimlendirilmesi, sevgili olma ile evli olma arasındaki fark, hamilelik süreci, doğum ve doğum kontrolünde bilgilerinin yeterli olmadığı belirlenmiştir (Mandan Sürücü, 2009: 74-76). Ersoy (2005) adet dönemine girmiş zihinsel engelli ergen kızların adet dönemi kişisel bakımlarının uygulamalı olarak tekrar edilerek öğretilmesi amaçlamıştır. Bu eğitimin sonucu için veli görüşleri alındığında veliler olumlu yönde görüş bildirilmiştir (Ersoy, 2005:40).

Bu araştırmada; annelerin görüşleri yorumlandığında Kijak (2011)'in ergenlikle beraber zihinsel yetersizliği olan bireyler sevgi ve aşık olma konusunda konuşmaktan hoşlanmakta, çevresi ile fiziksel temas kurarak, fiziksel olarak kendini tatmin ettiğini gösteren bulguları ile tutarlı sonuçlar elde edilmiştir. Özkorumak (2009)'tan farklı olarak çoğu anneler çocukların bedensel değişimleri hakkında bilgi vermenin önemli olduğunu düşünmekte, bir kısım anneler ise bu konuda bilgi vermenin gereksiz olduğunu, kendisinin öğrenebileceğini düşünmektedirler. Mandan (2009), ile annelerin görüşleri aynı olduğu görülmüştür. Anneler pet kullanımı konusunu kızlarına defalarca tekrarlamalarına rağmen sürekli tekrarlama ihtiyacı hissetmektedirler. Ersoy (2005)'un yaptığı araştırmada da belirtildiği gibi maket üzerinde pet kullanımı gibi spesifik yardım almaları gerekliliği ortaya konmuştur. Ergenlik dönemindeki zihinsel engelli çocuklarımızın cinsel eğitimde cinsiyet ayrımı, cinsellik ile ilgili soruları karşısında annenin hisleri, çocukların cinsellik ile ilgili sorularına cevap verebilmek için annelerin destek kanalları konusu, çocukların cinsel eğitimde cinsiyetin farklılığının çocuğa anlatılmasında; annelerin referans kaynağı olarak uzman ve öğretmenlere danıştıkları belirlenmiştir. Bernestein(1985)'a göre; normal çocuklarımızın mastürbasyonunu kabul eden çoğu anne, baba zihinsel engelli çocuklarımızın cinselliğinden rahatsız olur ve böyle faaliyetleri engellemek için yasaklar koyabilirler (Bernestein, 1985: 50-61).

Seyyar (2011)'a göre; zihinsel yetersizliği bulunan ergenlerin anne ve babaları, ergenlik döneminin getirdiği cinselliği kabul etmeyerek, ergenlerin yaşıadığı cinsel değişiklik durumunda kendilerini çaresiz hissetmektedirler (Seyyar, 2011: 159-178).

Anne ve babaların ergenler ile cinsel eğitim hususunda paylaşımda bulunmak istemedikleri görülmüştür. Bu davranış ailelerin öğrenilmiş toplumsal kurallar nedeniyle çekingenlik hissi olduğu düşünölmüştür.

Gardiner ve Braddon (2009: 327-329) ebeveynler ve yetiştiricilerin ergenlikte cinsel eğitimi faydalı bulurken, normal yetişkinler için çocuğa bu durumu anlatmanın utanç verici olduğunu belirtilmiştir.

Mermer (1993)'e göre; anne, baba ve eğitimcilerin kendi cinsel bilgileri yeterli olmadığından, zihinsel engellilerin cinsel eğitimlerine katkıda bulunabilmek için sürekliliği olan eğitim programlarına katılmalarını, cinsel eğitim vermede kullanılacak yöntemler konuların da bilgi almaya gereksinimleri olduğunu ve bu tür eğitimleri almaya istekli olduklarını belirtmişlerdir (Mermer, 1993:16).

Bu araştırmada; ergenlik dönemindeki çocuklarınızın cinsellik ile ilgili soruları karşısında; annelerin endişe duydukları, nasıl cevap vereceğini bilmedikleri, sinirlendikleri, nasıl davranacağını bilmedikleri, korktukları, üzöldükleri ve heyecanlandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgular Craft ve Craft (1988), Bernestein (1985), Seyyar (2008) ve Mermer (1993)'in görüşleri ile paralellik göstermektedir. Annelerin bu konuda eğitim alma ihtiyacı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç

Bu araştırma sonucunda; annelerin cinselliğe bakış açılarının olumlu olduğu, fakat çocuğa eğitim verirken toplumsal baskıdan dolayı çekince ve endişe yaşadıkları, kendilerini eğitimsiz hissettikleri ve eğitim almaya ihtiyaçları olduğunu düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır.

Annelerin cinsellik hakkındaki görüşlerinde, bazı anneler “kadın ve erkek vücudunun farklılıkları” olduğu ortak görüşündedir. Bazı anneler ise bu konu hakkında konuşmak istemediklerini ve bilgileri olmadığını belirterek aslında benzer eğitim ve kültür seviyesine ait annelerin farklı yaklaşım gösterdikleri belirlenmesini sağlamıştır. Normal konuşulması gereken konuların toplumsal baskı ve kurallar sebebi ile konuşulmaktan çekinildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Annelerin zihinsel engelli çocuklara “cinsel eğitim” verilmesi hakkında neler yaptıkları ve neler düşündüklerinin incelenmesi sonucunda; annelerin büyük çoğunluğu çocuğun biyolojik yaşı geldiğinde cinsel eğitim verilmesi gerektiğini ve çocuğuna eğitim verdiği sonucuna ulaşılmıştır. Anneler normal ergen çocuklarına bu konuda eğitim vermez veya çok az eğitim verir iken zihinsel engelli ergenlere sık sık tekrar ederek eğitim verdikleri ve hatta daha fazla eğitim alarak bu çocuklarına daha fazla eğitim verebilmek için istekli oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Cinsel eğitim almadan kendilerini cinsel istismara karşı koruyamayacaklarına, yeterli cinsel eğitim almadıkları için uygunsuz cinsel davranış gösterdiklerine, cinsel problemlerinin cinsel eğitimle çözümlenebileceğine, cinsel eğitim ihtiyaçlarının normal yaşlılarından daha fazla olduğu, cinsel eğitim verilmesinin önemli olduğuna inanmalarına rağmen kendilerine göre yeterli cinsel eğitim veremedikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Annelerin çocuklarına cinsellik ile ilgili konuları aktarırken cinsiyet ayrımı yapıp yapmadığı ve bu konuda çocuğa olan yaklaşımı incelendiğinde; annelerin bazılarının cinsiyet ayrımı yaparken bazılarının ise cinsiyet ayrımı yapmadığı belirlenmiştir. Eğitim düzeyi düşük annelerin dahi cinsiyet ayrımı yapmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Ergenlik dönemindeki engelli çocukların cinsel eğitimde cinsiyet farklılığının çocuğa anlatılmasında annenin yararlandığı kaynaklar incelendiğinde; annelerin büyük çoğunluğunun ergenlik dönemindeki engelli çocuğuna cinsel eğitim verirken, kendi bilgi ve deneyimlerini aktardığı belirlenmiştir. Annelerin bu konuda yeterli bilgileri olmadığını ve bu konuda bilgi almak istedikleri anlaşılmıştır. Çocukların uygun erken eğitimlerinin olmaması halinde büyük cinsel problemlerin çıkabileceği anlaşılmıştır. Oysa zihinsel engellilerin cinsel gelişimi ve eğitimi konusunda yeterli bilgileri olmayan annelerin uygun erken cinsel eğitim verebilmeleri çoğu zaman mümkün değildir. Yeterli bilgiye sahip olmayan zihinsel engellilerin cinsel problemlerle karşılaştıklarında nasıl başa çıkacaklarını bilemedikleri belirlenmiştir. Erkek zihinsel engellilere verilen mastürbasyon ve kız zihinsel engellilere verilen adet bakımı eğitimlerinin faydalı olduğu belirlenmiş, annelerin zihinsel engelli çocuklarına bu konuda daha fazla eğitim verilmesi istedikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Ergenlik dönemindeki engelli çocukların cinsellik ile ilgili soruları karşısında annenin hisleri incelendiğinde; bir kısım anne yeterli bilgiye sahip olmadıkları ve toplum içinde konuşulması normal karşılanmadığı için; korku ve endişeye kapıldıkları sonucuna ulaşırken diğer bir çoğunluğun ise bu sorular ile karşılaştığında mutlu olduğu ve yardımcı olmaya çalıştığı sonucuna ulaşılmıştır. Buradan kişisel farklılığın ve bakış açısının çocukların eğitiminde önemli olduğu anlaşılmış olup, zihinsel engellilerin cinsel gelişim ihtiyaçları, cinsel eğitim vermede kullanılan yöntemler, bu konuları çocuğa aktarırken annenin kendi duygu durumunu kontrol altına almasının sağlanması için gerekli eğitimlere anneler olumlu yaklaşmaktadır.

Ergenlik dönemindeki engelli çocukların cinsel içerikli yayınlarla karşılaştığında annelerin verdiği tepkiler incelendiğinde annelerin; zihinsel engelli çocukların gördükleri yayınları rol model alarak daha sonra sosyal hayatlarında yapmak isteyecekleri ve bunun sonucunda da problem yaşayacaklarını düşündükleri için, heyecanlanarak kanal değiştirme veya televizyonu kapatma yoluna giderek, sorundan kaçtıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Ergenlik dönemindeki engelli çocuklarımızın cinsellik ile ilgili sorularına cevap verebilmek için annelerin çoğunluğunun kendi bilgilerini yetersiz hissettiği için uzman

ve öğretmenlerden destek aldıkları belirlenmiştir. Okullar dışında bu konuda danışabilecekleri danışmanlara ihtiyacı oldukları, bu konuda konuşma ve bilgi ihtiyaçları olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ergenlik dönemindeki zihinsel engelli çocukların cinsellik ile ilgili yaşantılarının sosyal hayatta yansımaları ve cinsel davranışlarının incelenmesi sonucu, zihinsel engelli ergenlerinde cinsellik konusunda ihtiyaçları olduğu ve bu konudaki ihtiyaçlarını sürekli evlenmek istediklerini belirtmeleri, karşı cinsi gördüğünde sarılmak istemeleri, aynada kendi vücudunu incelemeleri, etrafındakilere sürekli olarak aşık olduğu kişilerden bahsetmek, erkeklerde porno izleme ve mastürbasyon yapma, kızlarda göğüsleri ile oynama olarak şeklinde tepkilerle gösterdikleri ortaya çıkmaktadır. Bu da toplum içerisinde var olan “Zihinsel engelli ergenlerin cinsellik konusunda ihtiyaçları yoktur.” yargısının yanlış olduğunu göstermektedir.

Ergenlik dönemindeki zihinsel engelli çocukların bedensel değişimleri hakkında annelerin büyük çoğunluğuna göre, çocuğun vücut temizliği, banyo yapması, pet kullanımı, vücut kıllarının temizlenmesi, sakal tıraşı, saç taraması v.b öğrettiklerini, kontrol ettiklerini ve çocuk kendisi yapamadığında annenin eksikleri tamamladığı veya tamamen yaptığı anlaşılmıştır. Zihinsel engelli ergene sahip annelerin, normal annelere göre sadece günlük yaşam kurallarını öğretmekle kalmayıp, tüm yaşamlarını onların ihtiyaçları, eğitimleri, sosyalleşmeleri ve yapamadıkları öz bakım becerilerini sağlamak için çok daha fazla çaba sarf ederek geçirdikleri anlaşılmaktadır.

Öneriler

- Anneler cinsel eğitim ile ilgili çocuğa eğitim verirken kendi cinsel deneyimlerinden faydalandıkları için annelerin verdiği eğitim yetersiz kalmakta ve bunun önüne geçilebilmesi için; annelere “cinsel eğitim” verilebilir.
- Zihinsel engellilere cinsel eğitim vermesi istenen annelerin öncelikle kendi cinsel bilgileri yeterli hale getirilmeli, sonra da zihinsel engellilerin cinsel gelişimi ve eğitimi hakkında bilgilendirilmeli, cinsel gelişim aşamaları, nasıl davranılması gerektiği, sık sorulan sorulara nasıl cevap verilmesi gerektiği konularına yer verilmelidir.

- Kendilerini cinsel istismara karşı koruyabilmeleri, uygunsuz cinsel davranışların düzeltilebilmesi, cinsel problemlerin çözümlenebilmesi, cinsel yaşamlarını sürdürebilmeleri için zihin engellilere yönelik eğitim programları düzenlenmelidir. Bu konuda annelerin yasal sürecin nasıl işlediği hakkında bilinçlenmeleri için de eğitim programları hazırlanabilir.
- Annelerin uzman ve öğretmenlerden bilgi alma talepleri yüksek olduğu için uzman ve öğretmenlerde cinsel eğitime katkıda bulunabilmeleri için sürekliliği olan cinsel eğitim programlar hazırlanabilir.
- Engellilerin cinsel gelişimi ve eğitimi hakkında yeterli kaynak bulunmadığından yeni kitaplar ve düzenlenecek konferans ve seminerlerle desteklenebilir.
- Okul dışında annelerin bilgi alabilmelerinin sağlanması için; üniversitelerin ilgili bölümlerinden annelere danışmanlık hizmeti vermesi sağlanmalıdır.
- Annelerin yaşamı sürekli zihinsel engelli ergen odaklı olduğu için, annelerin ve çocukların tatilde dinlenip, sosyalleşebileceği dinlenme merkezlerinin açılabilir.
- Zihinsel engellilerin toplum içerisinde varlığının kabul edilmesi, onların cinsel istismara uğramaması, cinsel ihtiyaçlarının normal olduğu konusunun topluma benimsetilmesi için halka açık eğitimler düzenlenebilir.
- Zihinsel engelli ergenlerin, ergenlikten kaynaklanan fiziksel değişimlerini anlamalarını sağlamak için; rehabilitasyon merkezleri tarafından hazırlanmış görsel eğitimler veya tiyatro eğitimleri verilebilir.

Yapılacak farklı konulardaki araştırmalarla ilgili olarak;

- Toplumun zihinsel engellilere bakış açısı ve toplum içerisinde varlıklarının kabulü araştırılabilir.
- Zihinsel engelli çocuğa sahip olan anne ve babaların bu durumu kabul edip etmemeleri halinde, aile yaşantılarının olumlu/olumsuz nasıl etkilendiği araştırılabilir.
- Annelerin cinsellik hakkındaki bilgi ve deneyimlerinin ölçülmesine ait çalışmalar yapılabilir.

- Zihinsel engelli ergenlerin cinsel istismar sonrasında aile içerisindeki problemler araştırılabilir.
- Zihinsel engelli ergenlerin cinsel istismar sonrasında sosyal hayata yansıttıkları tutum ve davranışlar araştırılabilir.
- Zihinsel engelli ergenlerin cinsel eğitiminde babanın etkisi ve yaşadıkları sorunlar araştırılabilir.
- Zihinsel engelli ergenler ile normal çocukların cinsel eğitimindeki farklar veya benzerlikler araştırılabilir.

KAYNAKÇA

- Akalın A. (2009). *Cinsel Kimlik Gelişimi İçinde: Fincancıoğlu N, Bulut A, editörler. Cinsel Sağlık Bilgileri Eğitimi Öğretmen El Kitabı* İstanbul: İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı.
- Artan, İ. (2002). *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencileri İçin Cinsel Eğitim Etkinlik Örnekleri*. HIV/ AIDS, Ankara: Öncü Basımevi.
- Bayhan, S. P, Artan, İ. (2004). *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi*, İstanbul: Morpa Yayınları.
- Bilen, M. ve Topçuoğlu, A., (2008). *Yaşamın Gizemi Cinsellik* Ankara: Betik Kitap.
- Bilge, A. ve Baykal, Z. (2008). Zihinsel Engelli Bireyler ve Cinsellik. *Öz-Veri Dergisi*.<http://www.ozida.gov.tr/default20.aspx?menu=ozveri&sayfa=ov10/ov>, Erişim tarihi: 25.05.2015, s: 649.
- Bilge, A., Genc, R.E., Nisli, İ. (2005). *A social problem: disability and nursing approach. Journal of Ege University School of Nursing*, p: 181-90.
- Bergen, D. (2007). *Human Development*. USA: Pearson-Prentice Hall, p:110.
- Bulut, A. (2005). *Erken Çocukluk Döneminde Cinsel Eğitim. M. Sevinç (Edt.), Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar*. İstanbul: Morpa Yayınları.
- Bülbül A. (2012). *Zihinsel yetersizlikten etkilenmiş erkek ergenlere ebeveynleri aracılığıyla uygun mastürbasyon yapma becerisinin kazandırılmasında*

eşzamanlı ipucuyla öğretimin etkililiği, Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Yüksek Lisans Tezi.

Craft, A. (1985). *Sexuality and Mental Retardation: A review of the Literature*. In A. Craft ve Craft M. (Eds) *Sex Education and Counselling for Mentally Handicapped People* Tunbridge Wells: Costello, 1983 (Chapman ve Pitceathly, 1985, s: 227'deki alıntı).

Craft, A. and. Craft, M. (1979) *Handicapped Married Couples*, London: Routledge
and Kegan Paul, (Chapman ve Pitceathly s: 229'daki alıntı).

- (1980). *Sexuality and the Mentally Handicapped* In G.B Simon (ed) *Modern Management of Mental Handicap: A manual of Practice*. Lancaster: MTP Press.

- (1988) . *Sex and The Mentally Handicapped: A guide for Parents and carers*,
London and New York. Routledge.

Culatta, R.A. ve Tompkins, J.R, (1999). *Fundamentals of Special Education*.
WhatEvery Teacher Needs To Know, Prentice-Hall. inc. New Jersey, p:55.

Çakmak, S. ve Çakmak, S., (2011). *Özel Eğitime İhtiyaç Duyan Çocuklarda Cinsel Eğitim Uygulamaları*, Ankara: Vize Yayıncılık.

Çalışandemir, Bencik, Artan (2008). *Çocukların Cinsel Eğitimi, Geçmişten Günümüze Bir Bakış* Eğitim ve Bilim cilt:33, sayı 150.

Demir O, Aysoy M, (2002). *State Institute of Statistics Prime Ministry Republic of Turkey and Turkish Prime Ministry Presidency of Administration on Disable People. Basic characteristics of disabled population. Türkiye Özürlüler Araştırması. 2. Baskı*. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası; 2913, s:5-20.

Dukes, E. ve Mc Guire, B.E., (2009). *Enhancing Capacity to Make Sexuality-Related Decisions in People with an Intellectual Disability*. *Journal of Intellectual Disability Research*. Volume: 53. Number: 8, p: 727-734.

- Düzkantar, A., (2010). *Cinsel gelişim ve cinsiyet eğitimi. 20. Ulusal Özel Eğitim Kongresi, 21-23 Ekim*, Gazi Üniversitesi Özel Eğitim Bölümü Bildiri Özetleri Kitapçığı Çalıştay Notları. Gaziantep.
- Erickson, E. (1985). "The Problem of Ego Identity," J. Am Psychoanal Assoc. 4. 56: 1956. (Bernstein, s:57'deki alıntı).
- Eripek, S. (1988). "Geri Zekalı Çocuklar," Özel Eğitime Giriş. Ankara: Karatepe Yayınları.
- Eripek, S. ve Akcamete, G. (2002). *Özel eğitime giriş*, Ankara Gündüz Eğitim ve yayıncılık.
- Ersoy, G. (2005). *Zihin Engelli Ergen Kız Öğrencilere Maket Üzerinde PedDeğiştirme Becerisinin Öğretimi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Eylen, B. (2000). *Ergenlik Dönemindeki Bedensel Değişiklikler. N. Fincancıoğlu ve A. Bulut (Der.), Cinsel Sağlık Bilgileri Eğitimi*, İstanbul: Aşama Matbaacılık, p:37-48.
- Foucault, M. (1976-84). *Cinselliğin Tarihi*. Çev. H. U. Tanrıöver. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Gardiner, T. ve Braddon, E., (2009). "Aright To Know". British Journal of Learning Disabilities. Volume: 37, pp: 327-329.
- Gebhard, W. (1973). "Sexual Behavior of the Mentally Retarded," in DelaCruz F, LaBeck G.D. (eds): *Human Sexuality and the Mentally retarded*. New York: Brunner/Mazel (Bernstein, 1985 s:60'daki alıntı).
- Gendel ES, Bonner EJ. (1992). *Sexual disfunction, gender identity disorders and parafilias. In: Goldman H.H.(Ed) Review of General Psychiatry, Appleton and Lange, Connecticut p:306-26.*
- Glidden LM, Schoolcraft SA. Depression (2003). *its trajectory and correlates in mothers rearing children with intellectual disability. J Intellect Disabil Res 47(Pt 4-5), p :250-263.*

- Gordon, S." *A response to Warren Jhonson (on sex education of the retarded"*, in Dela Cruz F. LaBeck GO (eds): *Human Sexuality and the Mentally Retarded* New York: Brunner/Mazel, 1973 (Bernstein, 1985 s: 60'daki alıntı.)
- Haffner, D. (2007). *Çocuğunuzun Gelişen Cinselliği* (Çev. B. Küçükbakkal) İstanbul: Optimist Yayınları.
- Haktanır, G. (2005). *Çocuk Cinselliği*. Oktay ve Unutkan (Edt). *Okul Öncesi Eğitimde Güncel Konular*. İstanbul: Morpa Yayınları.
- Hall Stanley,(2004). *Gelişim psikolojisi açısından ergenlik dönemi ve genel özellikleri Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* sayı:2-17 yıl :2004/2, s:231-256.
- Haroian, L. (2000). *Child Sexual Development. Elecronic Journal Of Human Sexuality*. Volume:3, Feb. 1 www.ejhs.org/volume3/Haroian/body.htm, p:10.
- Hatton, S. ve Tector, A., (2010). *Sexuality and Relationship Education for Young People with Autistic Spectrum Disorder: Curriculum Change and Staff Support*. British Journal of Special Education. Volume: 37. Number: 2, p: 69-76.
- Hyde, J.S; DeLamater, J. (1997). *Understanding Human Sexuality. Sixth Edition*. The McGraw-Hill Companies. Inc. p:40-131.
- İşler, A., Beytut, D., Taş, F., and Conk, Z., (2009). *A Study on Sexuality with the Parents of Adolescents with Intellectual Disability*.Sexuality and Disability. Volume: 27,. DOI 10. 1007/S11195-0009-9130-3, Erişim tarihi: 25.05.2015, p: 229-237.
- Jenkins, I. (1993). *Yazılı Kaynaklar ve Arkeolojik Buluntular Işığında Antik Devirde Çocuk Eğitimi*. Çev. Hasan Malay. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Kempton. W. (1985). *Guidelines for Planing A training Course on Human Sexuality and the Handicapped*. Philadelphia: Planed Parenthood Association of South Estern Pennsylvuania, (Chapman ve Pitceathly, 1985, s:227'deki alıntı). Khemka I, Hickson L, Reynolds G. (2005). *Evaluation of a decision-making curriculum designed to empower women with mental retardation to resist abuse*. AJMR American Journal on Mental Retardation, p:193-204.

- Kijak, R.J., (2011). *A Desire for Love: Considerations on Sexuality and Sexual Education of People with Intellectual Disability In Poland*. Sexuality ve Disability. Volume: 29, DOI: 10.1007/S11195-010-9184-2, pp: 65-74.
- Mandan Sürücü, S. (2009). *11-17 Yaş Orta Düzeyde Zihinsel Engelli Kız Ergenlerin Temel Cinsel Bilgi Ve Cinsel İstismarı Algulamalarının Belirlenmesi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Marangoz, E. ve Altınok, B., (2007). *Türkiye'deki Zihinsel Engellilerin Cinsel Eğitimine Yönelik Durum İncelemesi Ve Zihinsel Engellilerin Cinsel Eğitim Paketinin Tanıtımı*. 17. Ulusal Özel Eğitim Kongresi. 15-17 Kasım 2007. Çeşme-İzmir. Sunulmuş Bildiri.
- Mermer, G., (1993). *Zihinsel Engelli Ergenlerin Cinsel Eğitim Gereksinimleri Hakkında Anne, Baba ve Eğitimci Görüşlerinin Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Mısır, M., Turgutoğlu, B.D. ve Uysal, A., (2007). *İzlev'de Tacizden Korunma Yollarının Öğretimi Uygulamaları*. 17. Ulusal Özel Eğitim Kongresi 15-17 Kasım 2007 Çeşme-İzmir. Sunulmuş Bildiri.
- Monat, R.K. (1982). *Sexuality and the Mentally Handlcapped San Diago*: Calege Hill Press., (Chapman ve Pitceathly s: 228'deki alıntı).
- Moralli-Daninos, A. (1974). *Cinsel İlişkiler Tarihi*. Çev. İbrahim Yakupoğlu. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Montaigne, M. (1984). *Denemeler*, Çev. Sabahattin Eyüboğlu. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Nichcy, (1992). *Sexuality Education For Children And Youth with Disabilities*. *Nichcy News Digest ND17* <http://www.nichcy.org/pubs/>, Erişim tarihi: 25.05.2015, p:23.
- Onur, B. (2005). *Anılardaki Aşklar, Çocukluğun ve Gençliğin Psikoseksüel Tarihi*. İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Özgülven, İ.E., (1997). *Cinsellik ve Cinsel Yaşam* Ankara: PDREM Yayınları.
- Özkorumak, E., (2009). *Fiziksel/Zihinsel Engellilerde Ve Kronik Hastalığı Olanlarda*

- Cinsellik ve Cinsel Sorunlara Yaklaşım Anadolu Psikiyatri Dergisi, 2009, s:37-38.
- Penny, R.E.C. and J. E. Chawatay. (1982). "*Sex Education For Mentally Retarded Persons.*" Australia and New Zeland Journal of developmental Disabilities, p:40-45.
- Poroy, A. (2005). *Türkiye'de Cinsellik*, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Rice, F. Philip, (1989). *Human Sexuality*. USA: Wm C. Brown Publishers, Robinson, H.B. and N.M. Robinson, (1965). *The Exceptional Individual* New Jersey: Prentice-Hall, p:100. (Penny, 1982, s. 205'deki alıntı).
- Sevim, J. (2006). *Anne Bu Ne?* (5. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Seyyar, A. (2012). *Zihinsel Özürlülere Dönük Özel Cinsel Eğitim Ve Bazı Öneriler*. Web Sayfası: <http://www.tsd.org.tr/content/view/566/2998/> Erişim Tarihi: 25.04.2015 24. (Swango-Wil, s:228'deki alıntı).
- Seyyar A. (2011). *Disabled children protected against sexual abuse*. Kulaksızoğlu A, editör. *Engelli Çocuk ve Ergenlerin Hakları El Kitabı AnneBaba ve Öğretmenler İçin*. Baskı. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları: 86.
- Shindell, P.E. (1975). "*Sex Education Programs and the Mentally Handicapped.*" Journal Of School Health. 45:88-89, (Chapman ve Pitceathly, 1985 s:227'deki alıntı)
- Solorio MR, Stevens NG. (1997). *Health care of the adolescent*. In: Taylor RB (Ed). *Family medicine principles & practice*. 55th ed. New York: Springer p:207-18.
- Strong, D.R. (1984). *Answering Their Questions About Human Sexuality*. American Biology Teacher. 46 (2), p:87-91.
- Tannahill, R. (2003). *Tarihte Cinsellik*. (1980-1989). çev: S. Gül. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Tekinarslan, İ ve Eratay, E. (2013). *Zihinsel Yetersizliği olan Bireylerin Ergenlik Dönemine Uyum Sürecinde Ebeveyn Davranışlarının İncelemesi*, E-Journal of New World Sciences Academy, Erişim tarihi: 25.05.2015, p:229-237. s:36. <http://dx.doi.org/10.12739/NWSA.2013.8.3.1C0592>

- Tepper, M.S., (2001). *Becoming Sexually Able: Education to Help Youth with Disabilities*, Sicus Report, Volume: 29, Number: 3, p: 5-13.
- Topses, G., (2004). *Ergenlik Döneminde (11-18 Yaş) Gelişim. Gelişim ve Öğrenme* (Ed: Ataman, A.). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Tuzcuoğlu, N. ve Tuzcuoğlu, S., (2004). *Çocuğun Cinsel Eğitimi Anne Ben Nasıl Doğdum?* İstanbul, Morpa Kültür Yayınları.
- Vockell, E. and P. Mattick, (1972). "Sex Education for the Mentally Retarded: An Analysis of Problems. Programmes and Research, "Education and Training of Mentally Retarded. 7: 129-134,. (Penny, 1982 s:204'deki alıntı).
- Watson, G. and Roger R.S. (1980). "Sexual Instruction for the Mildly Handicapped and Normal Adolescent: A comparison of Educational Approaches, Parental Expectations and Pupils Knowledge and Attitude, "Health Education Journal. 39:88-95, (Chapman ve Pitceathly, 1985, s: 228'deki alıntı):
- Yelken, Z. (1996). *Anne ve Babaların 3-6 Yaş Dönemindeki Çocuğun Cinsel Gelişim ve Cinsel Eğitim Konusundaki Bilgi Düzeyleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H., (1999). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Yurdakul, A. (1999). *Engelli Ergenler ve Cinsel Eğitim*. İlk Işık Dergisi, 1, Web Sayfası: <http://www.isikozelegitim.com/index.php>, Erişim Tarihi: 07.01.2013, s: 1-12.
- Yurdakul, B. (2008). *Yapılandırma Öğrenme Yaklaşımının Sosyal Bilişsel Bağlamda Bilgiyi Oluşturmaya Katkısı. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 11, Sayı:20, s: 39-67.

EKLER

Ek-1: Annenin demografik bilgileri

Sayın Anne,

Bu çalışma “Zihinsel engelli ergenlerin cinsel eğitimi ile ilgili annenin görüşlerinin yansıtılması” amacı ile yapılmaktadır. Bu araştırmada sizle yapılan görüşme neticesinde ad ve soyadınız hiç bir yerde yayınlanmayacaktır. Aynı zamanda vereceğiniz yanıtlarda doğru ya da yanlış olması söz konusu olmadığından yöneltilen soruların tümünü samimi ve içten yanıtlamanız beklenmektedir. Yardımlarınız ve ilginize teşekkür ederim.

Saygılarımla,

Evcim BİLGİÇ

Annenin Demografik Bilgileri

Aşağıdaki soruları yanıtlarken lütfen size uygun olan seçeneği yuvarlak içine alınız.

1. Kaç yaşındasınız?

- a) 30 ve altı
- b) 30-40
- c) 40-50
- d) 50 ve üstü

2. Eğitim düzeyiniz?

- a) Okuryazar değil
- b) İlkokul mezunu veya terk
- c) Ortaokul
- d) Lise
- e) Üniversite ve üstü

3. Çalışma durumunuz?

- a) Ev kadını
- b) Çalışıyor

4. Ailenizin toplam gelir seviyesini işaretleyiniz.

- a) 0-1000
- b) 1001-2000
- c) 2001-3000
- d) 3001 ve üzeri

5. Kaç çocuğunuz vardır?

- 1) 1
- 2) 2
- 3) 3
- 4) 4 ve üstü

6. Nerede doğdunuz?

- a) Köy
- b) Kasaba

7. Kaç yaşında evlendiniz?

8. Kaç yaşında anne oldunuz?

9. Kaçınıcı çocuğunuz / çocuklarınız engellidir?

10. Kaç senedir İstanbul'da yaşıyorsunuz?

11. Eşiniz kaç yaşındadır?

12. Eşinizin eğitim düzeyi nedir?

- a) Okuryazar değil
- b) İlkokul mezunu veya terk
- c) Ortaokul
- d) Lise
- e) Üniversite ve üstü

13. Akraba evliliği mi yaptınız?

c) Şehir

Ek-2: Annenin demografik bilgileri

Sayın Anne,

Bu çalışma “Zihinsel engelli ergenlerin cinsel eğitimi ile ilgili annenin görüşlerinin yansıtılması” amacı ile yapılmaktadır. Bu araştırmada sizle yapılan görüşme neticesinde ad ve soyadınız hiç bir yerde yayınlanmayacaktır. Aynı zamanda vereceğiniz yanıtlarda doğru ya da yanlış olması söz konusu olmadığından yöneltilen soruların tümünü samimi ve içten yanıtlamanız beklenmektedir. Yardımlarınıza ve ilginize teşekkür ederim.

Saygılarımla,

Evcim BİLGİÇ

Çocuğunuzun Demografik Bilgileri

Aşağıdaki soruları yanıtlarken lütfen size uygun olan seçeneği yuvarlak içine alınız.

1. Çocuğunuzun cinsiyeti nedir?

a) Kız

b) Erkek

2. Çocuğunuz kaç yaşındadır?

.....

3. Çocuğunuzun engel çeşidi nedir?

Mental retardasyon	Hafif	Orta	Ağır	Çok ağır
--------------------	-------	------	------	----------

Ek-3 Cinsel eğitime ilişkin görüşme formu

Sayın Anne,

Bu çalışma “Zihinsel engelli ergenlerin cinsel eğitimi ile ilgili annenin görüşlerinin yansıtılması” amacı ile yapılmaktadır. Bu araştırmada sizle yapılan görüşme neticesinde ad ve soyadınız hiç bir yerde yayınlanmayacaktır. Aynı zamanda vereceğiniz yanıtlarda doğru ya da yanlış olması söz konusu olmadığından yöneltilen soruların tümünü samimi ve içten yanıtlamanız beklenmektedir. Yardımlarınıza ve ilginize teşekkür ederim.

Saygılarımla,

Evcim BİLGİÇ

-
- 1.” Cinsel Eğitim” size neyi çağırıştırılmaktadır?
  - 2.Ergenlik dönemindeki zihinsel engelli çocuklara “cinsel eğitim” verilmesi hakkında neler düşünüyorsunuz?
  3. Ergenlik dönemindeki zihinsel engelli çocuklarınıza cinsellik ile ilgili konuları aktarırken cinsiyet ayrımı yapar mısınız?
  4. Ergenlik dönemindeki zihinsel engelli çocuklarınıza cinsellik ile ilgili konuları aktarırken cinsiyet farklılığı konusunu nasıl anlatırsınız?
  5. Ergenlik dönemindeki engelli çocuklarınızın cinsellik ile ilgili soruları karşısında; Ne hissedersiniz? Nasıl bir tutum sergilersiniz? Ne zorluklar yaşarsınız?
  - 6.Ergenlik dönemindeki engelli çocuklarınız ile birlikte televizyon seyrederken, bir anda çocuk için zararlı olabilecek yaşına uygun olmayan sahne çıkıyor, Bu durumda ne yaparsınız?
  7. Ergenlik dönemindeki zihinsel engelli çocuklarınızın cinsellik ile ilgili sorularına cevap verebilmek için kim ya da nelerden destek alırsınız?
  8. Ergenlik dönemindeki zihinsel engelli çocuklarınız; cinsellik ile ilgili yaşantılarını sosyal hayatta nasıl yansıtmaktadır?

9. Ergenlik dönemindeki zihinsel engelli çocuklarınız da gördüğünüz cinsel davranışlar nelerdir?

10. Ergenlik dönemindeki zihinsel engelli çocuklarınızla bedensel değişimleri ile ilgili neler paylaşırsınız?

11. Ergenlik dönemindeki zihinsel engelli çocuklarınıza eğitim verirken engelsiz çocuklarınıza verdiğiniz ile aynı eğitimi mi veriyorsunuz?

ÖZGEÇMİŞ

1983 yılında İstanbul'da doğdu. İlkokul, ortaokul ve liseyi İstanbul'da tamamladı. 2005 yılında Anadolu Üniversitesi, İşletme Fakültesi'nden mezun oldu. 2007 yılında İstanbul'da Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı bir ilkokulda özel eğitim öğretmeni olarak çalışmaya başladı. Halen aynı kurumda sınıf öğretmeni olarak ve özel rehabilitasyon merkezlerinde drama öğretmeni olarak görev yapmaktadır.

Evcim BİLGİÇ